

M. I
214

M. I
214

LEGGIA

II Liturgia

August 20th 1851
Dear Mother
I received your kind letter
of the 15th and was glad to
hear from you. I am well
at present and hope these few
lines will find you the same.
I have not much news to write
at present. I am still in
the same place and doing
the same work. I have not
yet received any news from
you since I last wrote.
I am, dear Mother, ever
your affectionate son,
John Smith

MS. A. 9. 2. 11

MANVALE SECUNDVM

Ordinē almæ Bracarēsis Ecclesiæ.

25960

BRACARÆ.

Ex officina Antonij de Mariz.

1562. mense Iulio.

Bartholomeus

a martyribus Archiepiscopus Braca-
rensis Capitulo & vniuerso clero
S.P.D.

DOSTE QUAM huius nobis ecclesie cura demandata est, & clerum bene instituendi onus suscepimus, multa sanctè à maioribus emēdata deprehēdimus: & sano in melius iudicio restituta. Quæ nos summa diligentia & studio singulari (ne neglecta periret) obseruanda curauimus. Admonuerunt præterea nos, non admodum pauci in ecclesia dignitate nobiles & alij rei ecclesiasticæ peritia & vsu insignes, per necessarium de sacramentis librū deesse, quod vulgo Manuale appellāt: & vetus illud Manuale multis in locis corruptū, & in quo cōficiēdo per multa & incuria omīssa, & alieno loco posita fuerāt, quæ doctos æquè atq; non adeo indoctos offenderant. Quibus rebus permoti nos ex veteri libro nouum confecimus, collatis in vnum prius & per pensis multarum ecclesiarum eiusdem argumenti libris: in quo nouo Manuali, corruptam veterie mendauimus, incuria omīssa noua accessione adiecimus, & quedam reposuimus. Quod opus ad generale concilium euocati, ante subitam profectiōem nostram perfeciendum reliquimus: totumque negocium pondusque rei viris de re ecclesiastica benemeritis, & in primis Ioanni à Leiria (cuius fidei & integritati vitæ omnem etiam administrationem Bracarensis ecclesie commisimus) absoluendum omni ex parte mandauimus. Quocirca admonemus & idētidem hortamur Capitulum huius ecclesie, atque omnem clerum, vt hoc opus à nobis institutum & à proximo Archiepiscopo iam antea excogitatum, in conficiendis sacramētis sequantur: quod multorum iudicio est elucubratum, & ex fide Christiana compositum. Nec mihi quisquam huius operis & laboris qualiscūque gratiam referēdam putes: sed Christo Deo optimo maximo, à quo velut fonte vberimo pura & salubres aquæ effunduntur, quibus nos in vera fide formati abluimur. **Braca** a quinto idus Iunias.

Tabula de his, que in hoc Manuali continentur.

P rimū ad inuentiōdum litteram dñicalem ⁊ aureum numerum.	
C alendarium.	
D e benedictione ⁊ asperſione aquę benedictę.	fo. 3.
B enedictio fontis.	fo. 4.
O rdo baptizandi masculum.	fo. 8.
O rdo baptizandi feminam.	fo. 12.
O rdo baptizandi extra ecclesiam.	fo. 17.
M odo de receber os despoſados.	fo. 18.
F orma das absolucões.	fo. 18.
M odo de administrar o sanctissimo sacramento aos ſãos.	fo. 20.
M odo de leuar fora o ſactissimo sacrameto aos ſermos.	fo. 21.
D e sacramento vnctionis.	fo. 24.
O rdo ad ſepeliendum mortuos.	fo. 33.
D e ſepultura paruulorum.	fo. 38.
O rdo ad ſepeliendum ſacerdotem vel clericum.	fo. 40.
D elatio corporis defuncti ad ecclesiam.	fo. 41.
D e officio ſepulture ſacerdotis, vel clerici defuncti.	fo. 42.
D e modo como ſe ha de veſtir o ſacerdote ⁊ o ſubdiacono.	fo. 45.
D a ordem que ſe teraa no enterramento dos biſpos.	fo. 45.
D a ordem que ſe teraa no veſtir do biſpo defuncto.	fo. 46.
B enzimento da coua ou do moymento onde ajnda não ſoy ſepul- tado nenhum corpo.	fo. 46.
O fficium mortuorum cum cantu.	fo. 47.
M odo ad celebrandam miſſam.	fo. 69.
P refationes.	fo. 70.
S acer canon.	fo. 82.
I n natiuitate domini miſſa ad galli cantã.	fo. 105.
I n natiuitate domini miſſa de luce.	fo. 106.
I n natiuitate dñi ad miſſam maiorẽ.	fo. 107.
I n circuncisio nedomini, officium.	fo. 109.
I n die Epiphanię domini, officium.	fo. 110.
I n dominica reſurrectionis dñi, officium.	fo. 111.
I n aſcenſione domini, officium.	fo. 112.
I n die ſancto Pentecoste, offm.	fo. 114.
I n dominica ſanctę Trinitatis, officiu.	fo. 115.
I n die corporis Chriſti, officium.	fo. 117.
I n purificatione beate Marię, officiu.	fo. 118.

Tabula.

Blasii episcopi & martyris, officium.	fo. 119.
Martini archiepiscopi Bracarenfis, officium.	fo. 120.
Benedicti abbatis, officium.	fo. 121.
Fructuosi Archiepiscopi Bracarenfis, officium.	fo. 122.
Petri martyris Archiepiscopi Bracarenfis, officium.	fo. 123.
Antonij confessoris, officium.	fo. 123.
Geraldi Archiepiscopi Bracarenfis, officium.	fo. 124.
De sancto Spiritu, officium.	fo. 125.
De lancea cruce, officium.	fo. 126.
Missa B. Marię in aduentu vsq; ad natiuitatem dñi.	fo. 127.
A natiuitate dñi vsq; ad pur. B. M. exclusiue. Offm.	fo. 128.
A purificatione B. M. vsq; ad pascha. Offm.	fo. 129.
Missa B. M. tempore resurrectionis.	fo. 130.
Missa in honorem sanctorum angelorum.	fo. 131.
Missa pro salute hominum tempore pacis.	fo. 132.
Missa pro defunctis.	fo. 132.
Regimento pa reconciliar Igreja juntamente com o adro que não for consagrada.	fo. 139.
Coniuratio contra locustas.	fo. 141.

Finis.

Tabula litterarum dominicalium.

A g f e c b **A** g e d c b g f e d b **A** g f d c b **A** f e
b d f h e g

In tabula supra scripta litteram dominicalem singulis annis hoc pacto inuenies. primam litteram que est, **d**, tribue anno **M. D. lxxij**. sequētē que est, **c**, tribue anno **M. D. lxxij**. sicq; deinceps progredere quousq; peruenias ad numerum anni / cuius litteram scire vis: quia littera super quā cadit numerus illius anni, erit littera dominicalis. Que si vnica occurrit, annum comunem esse intelliges: si duplex, bissextile. Et tunc prior, id est superior vsq; ad festum Mathe Apostoli deseruet: Inferior autem ad reliquam anni partem accommodabitur.

Aureus numerus.

v. vi. vii. viii. ix. x. xi. xij. xliij. xliiij. xv. xvi. xvij. xvliij. xix. j. ii. iij. liij.
Sicut modo ut dictum est de littera dominicali deprehendes etiam aureum numerum in supra scripta numerorum serie. Nam primus numerus qui est, v. tribue anno **M. D. lxxij**. sequētē qui est, vi. tribue anno **M. D. lxxij**. et sic deinceps, donec ad annum tuum peruenias.

Annus xij. mēsa. hebdoma. iij. et die vni. et dies cccly. et vi. bf.

**Aureus
numerus.**

BD

**Januarius habet dies triginta vnum.
Luna triginta.**

119.	119.	A	Januar.	Circuncisio dñi sol. ser. et non ieiunatur.
120.	120.	b	iiij. no.	Octaua sancti Stephani, semidup.
121.	121.	c	iiij. no.	Octaua sancti Joannis, semidup.
122.	122.	d	prid. no.	Octaua sanctorum Innocentium, semidup.
123.	123.	e	Nonis.	Vigil. Epiph. recitanda iij. lec. Si in
124.	124.	f	viiij. idus.	Epiphania dñi sol. ser. (domica. ix. lect.)
125.	125.	g	vii. idus.	
126.	126.	A	vi. idus.	
127.	127.	b	v. idus.	Juliani et Basilice, martyrum.
128.	128.	c	iiii. idus.	Sondisli ordinis predicatorum.
129.	129.	d	iiii. idus.	Sol in aquario.
130.	130.	e	prid. idus.	
131.	131.	f	Idibus	Octaua Epiphantie, semidup.
132.	132.	g	iiii. cal.	February. Hilarij epi et cof. Felicis iure
133.	133.	A	iiii. cal.	Mauri ab. cof. no po. (pici cof. no po.
134.	134.	b	iiii. cal.	Marcelli pape et m. Priscille et g. et m.
135.	135.	c	iiii. cal.	Antonij abbatis confessoris non pont.
136.	136.	d	iiii. cal.	Prisce et g. et g. et g. et g. et g.
137.	137.	e	iiii. cal.	
138.	138.	f	iiii. cal.	Fabiani et Sebastiani, mar. dup.
139.	139.	g	iiii. cal.	Agnette virg. et m. Fructuosi et so. ei. m.
140.	140.	A	iiii. cal.	Innocentij mar. dup. Anastasij mar. semu.
141.	141.	b	iiii. cal.	Melfonsi episcopi et confessoris.
142.	142.	c	iiii. cal.	Timothei episcopi et martyris.
143.	143.	d	iiii. cal.	Conuersionis sancti Pauli ap. dup. Pro
144.	144.	e	iiii. cal.	Dolycarpi epi et mar. (lecti epi et mar.
145.	145.	f	iiii. cal.	Joannis Chrystomi epi et confessoris.
146.	146.	g	iiii. cal.	
147.	147.	A	iiii. cal.	
148.	148.	b	iiii. cal.	
149.	149.	c	prid. cal.	

Accipe aureum numerum de literis nigris cuiuslibet anni qui est in margine: et ex opposito eius intra ad literas dierum: et descende usque ad primam dominicam, et ibi sine dubio erit Septuagesima in illo anno: quod si opposita litera fuerit dominicalis anni currentis, descende ad sequentem literam dominicalem.

Februarius

Aureus
numerus.

BD

Februarius habet dies viginti octo.
Luna viginti unam.

	d	Februa.	Ignatijs epi & m. Bagid. vir. Vig. iei.
i	e	iii. no.	Purificatio beate Marie, sol. ser.
ix	f	ii. no.	Blasij episcopi & martyr, dup.
xviii	g	pid. no.	
vi	A	Nonis.	Agathe virginis & martyris.
xv	b	viii. idus.	Dorothee virginis & martyr.
xiiii	c	vii. idus.	
xiii	d	vi. idus.	
xii	e	v. idus.	Appollonie virginis & martyris.
xi	f	iiii. idus.	Scholasticę virginis.
x	g	iii. idus.	Sol in pulcibus.
ix	A	pid. idus.	Eulalie Barchinonensis virg. & mart.
viii	b	Ididus.	
vii	c	xvi. cal.	Martij. Valentini martyr.
vi	d	xv. cal.	Faustini & Jovite martyr.
v	e	xiiii. cal.	Juliane virginis & martyr.
iiii	f	xiii. cal.	
iii	g	xii. cal.	Theotonij conf. non. pont. primi prio.
ii	A	xi. cal.	(sancte & Lonimbrensis.
i	b	x. cal.	
	c	ix. cal.	
	d	viii. cal.	Cathedra sancti Petri. dup.
ix	e	vii. cal.	vigilia teunanda.
	f	vi. cal.	Mathe apostoli. dup. ser.
xviii	g	v. cal.	Bisextum sextę Martis tenues
xvii	A	iiii. cal.	(recalegę.
xvi	b	iii. cal.	Posteriore die celebrentur festa
xv	c	pidie cal.	(Mathe.

¶ Numera per aureum numerum nigrum, vt supra in mense
Januarij: & descēdendo ad primam dominicam, Septuage-
simam celebrabis.

Martius.

C Post festum Perpetue & Felicitatis aureum numerum queratis, & in tertia dominica Pasche faciatis.

Aureus numerus

K U

Martius habet dies triginta unum. Luna triginta.

iiij	d	Martij	Albini episcopi confessoris.
	e	vj.no.	Bercullani episcopi & martyris.
v	f	v.no.	
	g	iiii.no.	
vi	H	iii.no.	
vii	b	prid.no.	
	c	Romis.	Thome de Aquino doc. cof. no pot. du:
viii	d	viii.idus.	Perpetue & Felicitatis virg. mart.
	e	vii.idus.	Sanctorum quadraginta martyrum.
	f	vi.idus.	
ix	g	v.idus.	Sol in ariete. Aequinoctium vernale.
x	H	iiii.idus.	Gregorii pape & doctrine. dup.
	b	iii.idus.	Leandri episcopi confessoris.
	c	prid.idus.	
xi	d	Idibus.	Longini marty. Sic incepit mundus.
xii	e	xvij.cal.	Avulis.
xiii	f	xvj.cal.	Patritij episcopi.
	g	xv.cal.	Anselmi episcopi.
xv	H	xiiii.cal.	Joseph confess. non pontificis. dup.
xvi	b	xiii.cal.	Martini archiepi Brac. sol. ser. Braca.
xvii	c	xii.cal.	Benedicti abb. du. Sic factus est Ada.
xviii	d	xi.cal.	Pauli episcopi Narbonensis.
xix	e	x.cal.	
	f	ix.cal.	Vigilia ieiunanda.
	g	viii.cal.	Annuntiatio beate Marie sol. ser. Pas.
	H	vii.cal.	(sio Christi.
	b	vi.cal.	Resurrectio domini.
	c	v.cal.	
	d	iiii.cal.	
	e	iii.cal.	
	f	pridie cal.	

C Accipe aureum numurum nigrum anni currentis, & ingredere ad literas dierum: & ex opposito ut supra: & descendendo ad punctum ducam celebrabis Pascha uel in hoc mense, uel in sequenti.

Aprilis

Aureus
numerus

BU

Aprilis habet dies triginta:
Luna viginti novem.

xv	xiii	A	Aprilis. tiii.no.	Marię Egyptiacę matrone.
xii	xix	b	iiij.no.	
	vii	c	prid.no.	Ambrosij epi z doct. dup. Isidori epi.
	xv	d	Nonis.	Vincentij conf. ordinis predicatorum.
	v	e	viiij.idus.	
ix		f	vii.idus.	
		g	vi.idus.	
xvii	xii	A	v.idus.	
vi	ij	b	iiii.idus.	
		c	iii.idus.	Sol in tauro.
xiiii	xiii	d	prid.idus	Victoris mar. Bracarenfis dup.
iii		e	Ididus.	
	xvii	f	xviiij.cal.	Maij. Liburtij. Valeriani, z Ba-
	xij	g	xviij.cal.	primi marci.
		A	xviij.cal.	Fructuosi archiepi Braca. sol. ser. Bra-
	xv	b	xv.cal.	carę: z nonieim.
xix	iiii	c	xiiii.cal.	
viii		d	xiii.cal.	
	xii	e	xii.cal.	
		f	xi.cal.	
		g	x.cal.	
ix		A	ix.cal.	Georgij mar. dup. Felicis fortunati z
		b	viiiij.cal.	(Achillei. mar.
xvii		c	viiij.cal.	Marci euangeliste dup. ser.
vi		d	vij.cal.	Petri in. archiepi Braca. sol. ser. Bra-
		e	vi.cal.	carę. Cleti pape z mar.
		f	v.cal.	
	xiii	g	iiiiij.cal.	Italici martyris.
	ii	A	iiiiij.cal.	Petri martyris ordinis predicatorum.
		b	pridie cal.	Eutropij episcopi z martyris.

¶ Numeri per aureum numerum nigrum descendendo, ut uo-
pra: z in prima dominica celebrabis Pascha.

Maius.

Aureus numerus.	BD	Annus habet dies triginta unum.
		Luna triginta.
	b	Maij. Philip. & Jac. dup. ser. & no ieu. Loq. &
	c	vj. no. Athanasij epi cof. (Socioz ei ⁹ cof. & pot.)
xix	d	v. nonas. Inuentio s. X. sol. ser. & no ieu. Alexan.
viii	e	iiii. no. Trãsta. s. Vincetij in Bracarẽ. (dri. Eue.
	f	iiij. no. Quiriaci epi & m. (iij & Theodoli. mar.
xvi	g	pid. no. Joannis apostoli ante portã latinam/du.
v	A	Ronis.
	b	vii. idus. Reuelatio sancti Michaelis arch. dup.
xvi	c	vij. idus. Gregorij epi Nazianzeni.
v	d	vj. idus. Gordiani & Epimachi. martyrum.
	e	v. idus. Sol in geminis.
xiii	f	iiii. idus. Nerei, Achillet & Pancratij. mar.
ii	g	iiij. idus.
	A	pid. id ⁹ . Victoris & Coronę martyrum.
x	b	Idibus.
	c	xvij. cal. Junij.
xviii	d	xvi. cal.
vii	e	xv. cal.
	f	xiiii. cal. Potentianę virginis.
xv	g	xiii. cal. Bernardini confess. non pont.
iiii	A	xij. cal. Pancij martyris.
	b	xi. cal. Transla. s. Jacobi intercis in Brac. dup.
xii	c	x. cal.
i	d	ix. cal. Donatiani & rogatiani. mar.
	e	viii. cal. Urbani papę & martyris.
ix	f	vij. cal.
	g	vj. cal.
xvii	A	v. cal.
vi	b	iiii. cal.
	c	iii. cal.
xiiii	d	pid. cal.

¶ Per aureum numerũ de figuris nigris poteris inuenire Pentecosten eo ordine, quo in preteritis mensibus est exposita.

Junius.

Tureus.
numerus

BU

Junius habet dies triginta.
Luna viginti novem.

e Junij.

Nicomedis et Reueriani martyrum.

f iij. no.

Marcellini et Petri martyrum.

g iij. no.

A prid. no.

b Romis.

c viij. idus.

d vij. idus.

e vi. idus.

f v. idus.

g iij. idus.

A iij. idus.

b prid. idus.

c Idibus.

d xvij. cal.

e xvij. cal.

f xv. cal.

g xiiij. cal.

A xiiij. cal.

b xij. cal.

c xi. cal.

d x. cal.

e ix. cal.

f viij. cal.

g viij. cal.

A vii. cal.

b vi. cal.

c v. cal.

d iij. cal.

e iij. cal.

f pridie cal.

Primi et Feliciani martyrum.

Barnabe ap. du. Sol in cancro, Solstitiu.

Basil. Cyrini, Nabę, et Raza. m. (stuale.

Antonij de Padua conf. non pont. dup.

Julij.

Cyrici et Julite martyrum.

Marci et Marcelliani martyrum.

Seruasij et Protbasij martyrum.

Florentie virginis.

Achacij et x. milliu m. Consortie s. g. et mari.

Uigilia ieiunanda.

Annuitas sancti Joannis baptę sol ser.

Joannis et Pauli mart. Pelasgij marty.

Leonis pape.

Uigilia ieiunanda.

Apostolorum Petri et Pauli. sol ser.

Commemoratio s. Pauli apost. dup.

Julius.

Julius habet dies triginta unum;

Luna triginta.

Anticus
numerus.

BU

xix

G

Julij.

Octava sancti Joannis baptiste. semidup.

viii

A

vj. no.

Visitatio s. Marie ad Eusebium. iei. iei. no.

b

v. nonas.

(iei. Processi z Brtiniiani.

xvi

c

iiii. no.

v

d

iii. no.

e

pu. no.

xiii

f

ii. nis.

Oct. apostolorum Petri z Pauli. semid.
Bartialis episcopi.

ii

g

vii. idus.

A

vii. idus.

Octava visitationis. semidup.

x

b

vi. idus.

Septem fratrum. martyrum.

c

v. idus.

Translatio sancti Benedicti abbatis.

xviii

d

iiii. idus.

Donica tertia huius mensis sic officium

vii

e

iii. idus.

(Angli custodia solenne.

f

ii. idus.

Incipiunt dies canicula. Sol in Leone.

xv

g

Idus.

iiii

A

xviii. cal.

Augusti.

xiii

b

xvii. cal.

Alexij confess. non pontificis.

ii

c

xvi. cal.

Marinę virginis z martyris.

x

d

xv. cal.

Iustę z Rufinę virginis z martyris.

xviii

e

xiiii. cal.

Margaritę virginis z martyris.

vii

f

xiii. cal.

Praxedis virginis. Victoris cōsocijs. m.

xvi

g

xii. cal.

Admę Magdalene. dup.

xiiii

A

xi. cal.

Apollinaris episcopi z martyris.

xiii

b

x. cal.

Christinę virg. z mar. **V**igil. ieiunanda.

vi

c

ix. cal.

Jacobi apollao. iei. Christophori z Lucie

xv

d

viii. cal.

Annę maris Marię. dup. (phati. mart.

xiiii

e

vii. cal.

Dedicatio secunda ecclesie Brice. dup.

xiii

f

vi. cal.

Martę & g. dup. Felcis. Simp. Fausti.

ii

g

v. cal.

Pantaleonis. mar. (Abdon z Senę. m. z

x

A

iiii. cal.

Oct. s. Jacobi. semidu. (Beatrix. mar.

xviii

b

iii. cal.

(Germani episcopi.

xvii

c

pu. cal.

xvi

d

ii. cal.

ix

e

pu. cal.

Augustus.

Augustus habet dies triginta unum.
Luna triginta.

Bureus
numerus.

BD

vii	c	Augusti.	Vincula sancti Petri, du. Felicis mart.
xvi	d	iiii. no.	Stephani pape & martyris.
v	e	iiii. no.	Inuentio sancti Stephani protomart.
	f	prid. no.	
xiii	g	Nonis.	S. Marię de niuib. sol. ser. Philici conf. dup.
ii	H	viii. idus.	Transfiguratio dñi solenne. Sixti, Felicis.
	b	vii. idus.	Dametis, Donati m. (Justi & Past. m.
x	c	vi. idus.	Cyriaci, Largi, & Smaragdi, mart.
	d	v. idus.	Romani mart. Vigilia ieiunanda.
xviii	e	iiii. idus.	Laurentij mart. dup. ser.
vii	f	iii. idus.	Susanne virg. & mart. Liburtij mart.
	g	prid. idus.	Clare virginis, dup.
xv	H	Idibus.	Hippoliti, mart. cum socijs eius.
iiii	b	xix. cal.	Septemb. is. Eusebij cōf. Sol in 8g. Vig. ieiun.
	c	xviii. cal.	Assumptio beate Marię, sol. ser.
xii	d	xvii. cal.	
i	e	xvi. cal.	Octava s. Laurentij, Rochi conf. non pōt.
	f	xv. cal.	Agapiti martyris.
xix	g	xiiii. cal.	Ludouici episcopi.
	H	xiii. cal.	Bernardi abbatis, dup. Philiberti, abb.
xvii	b	xii. cal.	(confes. non pon.
vi	c	xi. cal.	Octava s. Marię, semidup. Timothei &
	d	x. cal.	Vigilia ieiunanda. (Symphorian. m.
xiiii	e	ix. cal.	Bartholomeę apostoli, dup. ser.
iii	f	viii. cal.	Benefi atq; Benefij martirum :
	g	vii. cal.	Ludouici regis Franco:um, conf. non pon.
xi	H	vi. cal.	Cesarię episcopi,
ix	b	v. cal.	August. epi & doc. du. Bermet. & Julia. m.
	c	iiii. cal.	Decollatio sancti Joan. bap. dup. (Sabi
xviii	d	iii. cal.	Felicis & Adaucti, mar. (neq; virg. & mar.
	e	pridie cal.	

September

Aureus
numerus.

ED

September habet dies triginta.
Luna viginti novem.

xvi	f	Septēb.	Aegidij abb. conf. nō pont. Prisci epi z mar
v	g	iiii. no.	Antonij martyris.
	a	iii. no.	Lupi episcopi episcopi confessoris.
xiii	b	puā. no.	Barcelli martyris.
ij	c	Ronis.	<i>Hic finiuntur dies caniculares.</i>
	d	viii. id ⁹ .	<i>Vigilia sejunanda.</i>
x	e	vii. idus	Matritas sancte Marię sol. ser. Adrlani sn.
	f	vi. idus.	Borgonij atqz Dorothei martyrum.
xviii	g	v. idus.	
vii	a	iiii. idus.	Prothi z Jacinchi martyrum.
	b	iii. idus.	
xv	c	puā. id ⁹ .	<i>Sol in libra. Aequinoctium.</i>
iiii	d	Idibus.	Octobus. Erast f. sup. Cor. Cypriani
	e	xviii. cal.	Octava s. Marię semidu. Nicomedis z
xii	f	xvii. cal.	Euphemie virg. z mart. Valeriani mart.
i	g	xvi. cal.	Lucie z Semianiani, mart.
	a	xv. cal.	
ix	b	xiiii. cal.	
	c	xiii. cal.	
xviii	d	xii. cal.	<i>Vigilia sejunanda.</i>
vi	e	xi. cal.	Matthei apostoli z evang. dup. ser.
	f	x. cal.	Mauritij cum socijs suis/mar.
xiii	g	ix. cal.	Linii pape z martyris.
ii	a	viii. cal.	
	b	vii. cal.	
xi	c	vi. cal.	Justine virginis z martyris.
ix	d	v. cal.	Colme z Damiani martyrum.
	e	iiii. cal.	
viii	f	iii. cal.	Dedicatio Michaelis archa. du. z non scus.
	g	puā. cal.	Hieronimi preibiteri z doct. sup.

December.

December habet dies triginta unum.
Luna triginta.

Tercius
numerus.

K D

xiii	f	Decēbr.
ij	g	iiii. no.
	A	iii. no.
x	b	prid. no.
	c	Nonis.
xviii	d	viii. id ⁹ .
vii	e	vii. idug
	f	vj. idus.
xv	g	v. idus.
iiii	A	iiii. idus
	b	iii. idus.
xii	c	prid. id ⁹ .
i	d	Idibus
	e	ix. cal.
ix	f	xviii. cal.
	g	xvii. cal.
xvii	A	xvi. cal.
vi	b	xv. cal.
	c	xiiii. cal.
xiiii	d	xiii. cal.
ij	e	xii. cal.
	f	xi. cal.
xii	g	x. cal.
i	A	ix. cal.
	b	viii. cal.
xix	c	vii. cal.
viii	d	vi. cal.
	e	v. cal.
xvi	f	iiii. cal.
v	g	iii. cal.
	A	prid. cal.

Crispanti z Darioz martirum;

Barbare virginis z martiris.

Geraldus archiepi Bracaren. sol. ser. Braco.
Nicolai episcopi. d. p. (re. tancum.)

Octava sancti Andree. semidup.

Conceptio beate Marie sol. ser.

Eulalie virginis z martiris.

Damasii pape. conf. pont.

Sol in Capricor. Solstitii hyemale.

Luce virginis z martiris. dup.

Januarij.

Comemoratio assumptionis beate M^g.
(re. sol. ser.)

Vigilia ieiunanda.

Thome apostoli. dup. ser.

Vigilia ieiunanda.

Paruitas dñi nostri Iesu Christi. sol. ser.

Stephani protomart. sol. ser.

Joannis apostoli zeu angelle. sol. ser.

Sanctorum innocencium. sol. ser.

Thome archiepi Cantuariensis. mar. dup.

Translatio sancti Jacobi apostoli. dup.

Sylvestri pape. semidup.

¶ De benedictione aquæ. V.

Adiutoriū n̄m. **R.** Qui fecit.

Deinde dicat exorcismū salis.

EXorcizo te creatura falis per Deū vi **✠**uum, per Deū ve **✠**rum, per Deū san **✠**ctū, per Deū qui te per Eli seū p̄phetā in aquā mitti iuf sit, vt sanaretur sterilitas aquę, vt efficiaris sal exorcizatū in salutē credentiū : & sis omnibus te sumētibus fanitas animæ & corporis : & effugiat atq; discedat ab eo loco, quo aspersum fueris, omnis fantasia & nequitia vel versutia diabolicæ fraudis : omnisq; spiritus immūdus adiuratus pereū, qui venturus est iudicare viuos & mortuos & seculū per ignem. **R.** Amē.

Oremus.

Oratio.

Immensam clementiam tuā oīpotens æterne Deus humiliter imploramus, vt hanc creaturā salis, quā in vsum generis humani tribuisti, bene **✠**ficere, sancti **✠**ficare tua pie

tate digneris : vt sit omnibus sumētibus salus mentis & corporis : & quicquid ex eotaētū vel respersum fuerit, careat omni immunditia, omniq; impugnatione spiritualis nequitia. Per dñm nostrum Iesum Christum filiū tuū, qui tecum viuit & regnat in vnitate spūs s̄cti Deus. Per oīa sc̄la sc̄lorū.

R. Amen. **Exorcismus aquæ.**

EXorcizo te creatura aquæ, in nomine dei pa **✠**tris oīpotentis : & in nomine Iesu **✠**Christi filij eius domini nostri, & in virtute spiritus **✠**sancti : vt fias aqua exorcizata, ad effugādā omnē potestātē inimici : & ipsū inimicū eradicare & explantare cū angelis suis apostaticis valeas : per virtutē eiusdem dñi nostri Iesu Christi. Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. **R.** Amen.

Deus, qui ad salutē humani generis maxima quę que

De asperſione aquæ benediſtæ.

que ſacramenta in aquarũ ſub-
ſtantia condidiſti, a deſto pro-
pitiuſ inuocationibus noſtris:
& elemento huic multimodis
purificatiõibus præparato, vir-
tutẽ tuã bene-**✠** dictionis in-
fũde: vt creatura tua myſterijs
tuis ſeruiẽs ad abijciendos dæ-
mones, morboſq; pellendos,
diuinæ gratiæ ſumat effectũ:
vt quicquid in domibus vel in
locis fidelium hæc vnda reſper-
ſerit, careat omni immũditia,
liberetur à noxa: non illic reſi-
deat ſpiritus peſtilẽs: non aura
corrũpens: diſcedant oẽs inſi-
diæ latentis inimici. Et ſi quid
eſt quod aut incolumitati ha-
bitantium inuidet aut quieti,
aſperſiõẽ huius aquę effugiat:
vt ſalubritas per inuocationẽ
tui ſancti nominis expetita, ab
omnibus ſit impugnationibus
deſenſa. Per dñm nrm Ieſum
Chriſtũ filiũ tuum, qui tecum
viuit & regnat in vnitãte ſpiri-
tus ſancti Deus. Per omnia ſe-

cula ſeculorũ. **✠** Amen. **Hic**
mittatur ſalin aquã in modũ
crucis, dicẽdo: Cõmiſtio ſalis
& aquę ſit pariter benediſta:
In nomine pa-**✠** tris, & fi-**✠**
lij, & ſpũs **✠** ſancti. **✠** Amen.
Deinde dicat. ✠ Dñs vobiscũ.
✠ Et cum. Oremus. **Oratio.**

DEus inuictæ virtutis au-
tor, & inſuperabilis im-
perij rex, atq; ſemper magni-
ficuſ triumphator: qui aduer-
ſe dominationis vires cõprimis:
qui inimici rugientis ſequitiã
ſuperas: qui hoſtiles nequitias
potẽter expagnas: te domine
tremẽtes & ſupplices depre-
camur ac petimus, vt hæc cre-
aturam ſalis & aquæ dignãter
aſpicias: benignuſ illũtres:
pietatis tuæ more ſancti **✠** fi-
ces: vt vbiq; fuerit aſperſa,
per inuocationem tui ſancti
nominis omniſ inſeſtatio im-
mundi ſpiritus abijciatur: ter-
roreſq; venenofi ſerpentis pro-
cul pellatur: & præſentia ſan-

Et ſpiritus nobis miſericordiã tuam poſcētibus vbiq; ad eſſe dignetur. Per dominum, & c. in vnitãte eiufdem. *R.* Amen.

ET benediſtio Dei patris omnipotētis, & filij & ſpiritus ſancti, deſcendat & maneat ſuper hanc creaturã ſalis & aquæ. *R.* Amen.

De aſperſione aquæ benediſtæ.

Diebus dominicis, finita ſeruitia, ſacerdos celebraturus miſſam, veſtibus ſacris indutus, priuſquam caſullam induat, cum cappa vel abſque ea, accedit ad altare maius, & genibus flexis aſpergit illud aqua benediſta. Deinde aſpergit ſe ipſum dicendo añam. *Aſperges me dñe hyſſopo & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. V. Miſere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuã. V. Gloria patri. P. Aſperges. Et*

interim quod dicta antiphona cum ſuo verſu cãtatur, aſperguntur omnes in eccleſia exiſtẽtes. Finita verò antiphona, dicit ſacerdos. *V. Dñe exaudi orationẽ meam. R. Et clamor meus ad te veniat. V. Dñs vobiscum. R. Et cũ ſpiritu tuo. In omnibus dñicis aduentus.*

V. Emitte agnum dñe dominatorem terre. R. De petra deſerti ad montem filie Sion. In dñicis infra natalem dñi. V. Notum fecit dñs ſalutare ſuũ. R. Ante conſpectum gentium reuelauit iuſtitiã ſuã. In dñicis infra epiphaniã. V. Cœli aperti ſunt ſuper eũ. R. Et vox patris intonuit. V. Dñs vobiscum. R. Et cũ. Oremus. Oño.

Exaudi nos dñe ſancte pater omnipotens æterne Deus: & mittere digneris ſantum angelum tuũ de cœlis, qui cuſtodiat, foueat, pteget, viſitet & defendat omnes habitãtes vel cõuenientes in hec

De asperione aquæ benedictæ :

habitaculo. Per Christū dñm Deus. Per omnia secula seculi
nostrū. **℞.** Amen. **Tēpore re-** la seculorū. **℞.** Amen. **In ascē-**
surrectionis. In die sancto Pas- sione dñi dicitur **℞.** In ascen-
chæ ad asperionē aquæ bene- sione tua Christe alleluia. **℞.**
dictæ. Añā Vidi aquā egredi- Coeli & terra lætentur alleluia.
dientē de tēplo à latere dextro **℞.** Dñs vobiscum. **℞.** Et cum
alleluia: & oēs, ad quos peue- spiritu tuo. Oremus. **Oratio.**
nit aqua ista, salui facti sunt: & **S**olita quęsumus dñe, quos
dicent allel. allel. **℞.** Hæc dies, saluasti, pietate custodi: vt
quā fecit dñs, exultemus & læ qui tua sunt redēpti passione,
temur in ea. **℞.** Gloria p̄ri. Si- lætentur etiam tua sancta ascē-
cut erat. **Repetitur añā.** Vidi sione. Qui viuis & regnas
aquam eg. **In alijs verò diebus** Deus. Per omnia seculi seculi
dñicis vsq; ad Trinitatē exclu- lorū **℞.** Amen. **In paschia Pen-**
siuē. Añā. Vidi aquam eg. **vt** **tecostes dicitur** **℞.** Spiritus san-
suprà. **℞.** Cōfitemini dño quo- ctus procedēs à patre alleluia.
niam bonus: quoniā in seculū **℞.** Apostolorum pectora inui-
misericordia eius. **℞.** Gloria pa sibiliter penetrauit alleluia. **℞.**
tri. Sicut erat. **Quo finito dicit** Dñs vobiscum **℞.** Et cum spi-
sacerdos **℞.** In resurrectione tua ritu tuo. Oremus. **Oratio.**
Christe alleluia. **℞.** Coeli & ter- **S**olita quęsumus dñe, quos
ra lætentur allel. **℞.** Dñs vobis saluasti, pietate custodi: vt
cum. **℞.** Et cum. Oremus. **Oratio.** qui tua sunt redempti passio-
Solita quęsumus dñe, quos ne, lætentur etiam tua sancti
saluasti, pietate custodi: vt spiritus immisiōe. Qui viuis
qui tua sunt redēpti passione, & regnas Deus. Per omnia se-
lætentur etiā tua sancta resurre- cula seculorum. **℞.** Amen.
ctione. Qui viuis & regnas

Aqua baptismalis modo & forma sequente benedicatur.

Quum opus fuerit, sacerdos indutus superpellitio,

stola, lumine, & chrismate preparatis:

genu flexis incipit litaniam.

K yrieleison. **C** hriste eleison. **K** yrieleison. **C** hriste
audi nos. **C** hriste exaudi nos. **P** ater de coelis deus, Mi-
serere nobis. **F** ili redemptor mundi deus, Miserere nobis. **S** pi-
ritus sancte deus, Miserere nobis. **S** ancta Trinitas vnus deus,
Miserere nobis. **S** ancta Maria, ora pro nobis.

S ancta dei genitrix.

ora.

S ancta virgo virginum.

ora.

S ancte Michael.

ora.

S ancte Gabriel.

ora.

S ancte Raphael.

ora.

O es sancti angeli, & archangeli dei.

orate pro nobis.

O es sancti beatorum spirituum ordines.

orate pro nobis.

S ancte Ioannes Baptista.

ora.

O es sancti patriarchæ & prophetæ.

orate pro nobis.

S ancte Petre.

ora.

S ancte Paule.

ora.

S ancte Andrea:

(: :)

ora.

S ancte Iacobe.

ora.

S ancte Ioannes.

ora.

S ancte Marce

ora.

O es sancti apostoli & euangelistæ.

orate pro nobis.

O es sancti discipuli domini.

orate pro nobis.

b

O es

Benedictio fontis.

O es sancti innocentes.	ora.
S ancte Stephane.	ora.
S ancte Clemens.	ora.
S ancte Laurenti.	ora.
S ancte Vicenti.	ora.
S ancte Sebastiane.	ora.
S ancte Victor.	ora.
S ancte Petre archiepiscopo Bracarenfis.	ora.
O es sancti martyres.	orate.
S ancte Silvester.	ora.
S ancte Gregori.	ora.
S ancte Martine.	ora.
S ancte Nicolae.	ora.
S ancte Martine archiepiscopo Bracarenfis.	ora.
S ancte Fructuose archiepiscopo Bracarenfis.	ora.
S ancte Geralde archiepiscopo Bracarenfis.	ora.
O es sancti pontifices & confessores.	orate.
O es sancti doctores.	orate.
O es sancti monachi & eremitæ.	orate.
O es sancti sacerdotes & leuitæ.	orate.
S ancte Dominice.	ora.
S ancte Francisce.	ora.
S ancte Gondisale.	ora.
S ancta Anna.	ora.
S ancta Maria Magdalena.	ora.
S ancta Martha.	ora.
S ancta Susana.	ora.

Sancta

S ancta Felicitas.	ora.
S ancta Perpetua.	ora.
S ancta Agatha.	ora.
O es sanctæ virgines.	orate.
O es sancti & sanctæ Dei.	orate.
P ropitiusesto: parce nobis domine.	
A b omni malo.	L ibera nos domine.
P er crucem & passionem tuam.	L ibera.
P er gloriosam resurrectionem tuam.	L ibera.
P er admirabilem ascensionem tuam.	L ibera.
P er gratiam sancti spiritus paracleti.	L ibera.
I n die iudicij.	L ibera.
P eccatores.	T e rogamus audi nos.
V t pacem nobis dones.	T e rog.
V t ecclesiam tuam regere & defensare digneris.	T e rog.
V t nos exaudire digneris.	T e rog.
F ili Dei.	T e rog.
A gnus Dei qui tollis peccata mundi,	M iserere nobis
C hriste audi nos. C hriste exaudi nos. K yrie eleison. C hriste	
eleison. K yrie eleison. P ater noster. S ub silentio. D ñs vo-	
biscum. Be. Et cum. O remus.	O ratio.

OMnipotens sempiternus Deus, adesto magnæ pietatis tuæ misterijs: adesto sacramētis: & ad recreādos novos populos, quos tibi fons baptismatis parturit, spiritū adoptionis emitte: vt quod nostrę humilitatis gerendū est mysterio, tuę virtutis impleatur affectu: Per dñm nostrū Iesum Christū filiū tuū: qui tecū viuit & regnat in vnitāte spūs sancti Deus.

Benedictio fontis.

Hic mutet vocé quasi in tono præfationis. **Præfatio.**

Per omnia secula seculorū. **A** mé. **D**ñs vobiscū. **E**t cū spiritu tuo. **S**ursum corda. **H**abemus ad dñm. **G**ratias agamus dño deo nostro. **D**ignum & iustū est. **V**ere dignum & iustū est: æquū & salutare, Nos tibi semper & ubiq; gratias agere: Dñe facte, pater omnipotēs, æterne deus. Qui inuisibili potentia sacramentorū tuorum mirabiliter operaris effectū: & licet nostātis mysterijs exequendis sim9 indigni: tu tamē gratiē tuę dona nō deserens etiā ad nostras preces aures tuę pietatis inclina. Deus cuius spiritus super aquas inter ipsa mūdi primordia ferebatur: vt iam tunc virtutē sanctificationis aquarum natura cōciperet: Deus qui nocētis mūdi crimina per aquas abluēs, regenerationis speciē in ipsa diluuij effusione signa-

sti: vt vnus eiusdēq; elementi mysterio, & finis esset vitijs, & origo virtutibus. Respice dñe in faciē ecclesię tuę: & multiplica in ea regenerationes tuas: qui gratiæ tuę affluentis impetu lætificas ciuitatē tuā: fontēq; baptismatis aperis toto orbe terrarū gētibus innouādis: vt tuę maiestatis imperio, sumat vnigeniti tui gratiā de spiritu sancto. **Hic diuidat aquā in modū crucis mittēdo manū in aquā, & dicat:**

Qui hanc aquam regenerādis hominibus preparatā arcana sui luminis admittance fœcūdet: vt sanctificatione concepta, ab immaculato diuini fontis vtero in nouam renatā creaturā progenies cœlestis emergat. Vt quos aut sexus in corpore, aut ætas discernit in tēpore: oēs in vnā pariat gratia mater infantia. Procul ergo hinc iubente te dñe omnis spiritus immundus

dus abscedat: procul tota nequitia diabolicæ fraudis absistat. Nihil hic loci habeat contrariæ virtutis admistio. Non insidiando circumuolet, non latendo surripiat, non inficiendo corrumpat. **Ite manu tangat aquam & dicat.**

Sit hæc sancta & innocens creatura, libera ab omni impugnationis incurfu, & totius nequitie purgata discessu. **Hic reuoluat aquam & dicat.**

Sit fons viuus, aqua regens, vnda purificans. Ut oēs hoc lauacro salutifero diluendi, operante in eis spiritu sancto, perfectæ purgationis indulgentiâ consequantur. **Hic nō diuidat aquā, sed bñdicat.**

Vnde benedico te creatura aquæ per Deū **✠** viuū. Per Deū **✠** verū. Per Deū **✠** sanctū: per deum, qui te, in principio, verbo separauit ab arida: cuius spiritus super te ferebatur: Qui te de paradiso

manare fecit, & in quatuor fluminibus totā terrā rigare præcepit. **Hic accipiat de aqua cū manu dextera, & effundat parū de ea extra fontē in quatuor partes in modū crucis dicēdo.**

Qui te in deserto amarā, suauitate indita, fecit esse potabile: & sitiēti populo de petra pduxit. Bene **✠** dico te per Iesum Christū filiū eius vnicū dñm nrm, qui te in Cana Galilææ signo admirabili sua potentia cōuertit in vinū? Qui pedib' super te ābulauit: & à Ioāne in Iordane in te baptizatus est. Qui te vna cum sāguine de latere suo pduxit: & discipulis suis iussit, vt credēs baptizarētur in te, dicēs: **Ite, docete oēs gētes, baptizātes eos in nomine patris, & filij, & spūs sancti. Amē. Hic mutet vocē quasi lectionē legens.**

Hæc nobis præcepta seruātibus, tu deo onipotēs clemēs adesto: tu benign' aspi-

Benedictio fontis.

ra. Hic aspiret super aquam in modū crucis ter, sic dicēdo:

TV has simplices aquas tuo ore benedicito: ut preter naturalem emundationē, quam lauandis possunt adhibere corporibus, sint etiam purificandis mentibus efficaces.

Hic mittat cereum ardentem in aquam fontis dicendo:

Descendat in hanc plenitudinē fontis virtus spiritus tui: totamq; huius aque substantiam regenerandis fecundet effectu. **Hic faciat crucem cū cereo, instillando cerā in aquam.**

Hic omnium peccatorū maculæ deleantur: Hic natura ad imaginē tuā cōdita, & ad honorem sui reformata principij, cunctis vetustatis squaloribus emūdetur: Ut omnishomo hoc sacramentū regenerationis ingressus, in veræ innocentiae nouam infantiam renascatur. Per eum qui

uenturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignē.

℞. Amen Hic cū sancto chrismate tanget fontes, signū crucis in illis exprimens in locis vbi cruces signatæ sunt: deinde cum oleo cathecummorū. Tanget autē dextro pollice, aut penna quæ inest in apullis vbi oleū asseruatur dicens:

Coniunctio chris-matis & sancti ✠ ficationis, & olei vn ✠ ctionis in Christo Iesu dño nro in vitā æternā: Amē. **Et statim signū crucis faciat in aqua ter cū sancto chrismate & oleo simul, dicens:**

IN nomine pa ✠ tris & fi ✠ lij & spiritus ✠ sancti, fecundetur, & sanctificetur fons iste ex eo renascentibus in vitam æternam. **℞. Amen.**

¶ Incipit baptismus masculorum.

Primum si fuerit masculus, quū venerit infā
ante ianuā ecclesiæ, discooperiatur caput
infātis, & sacerdos interroget de nomine ei⁹,
& faciat eum teneri super brachio dextro, & dicat: **Que**
trazeis aqui, minino, ou minina? **R**espondeant patrini.
Minino. **Et sacerdos dicat.** **Que quer ser?** **R**espondeāt
patrini: Christāo. **Et sacerdos: Como ha dauer nome?**
Respondeant patrini loco infantis. N. vel N. Si autem
fuerit adultus, respondeat cum patrinis ad interroga-
tiones. **Et sacerdos dicat nominando illudmet nomē.**
N. vel N. **Quid petis ab ecclesia?** **R.** Fidem. **Et sacerdos:**
Fides quid tibi præstabit? **R.** Vitam æternam. **Et sacer-**
dos dicat:

Aduertat sa-
cerdos ante
oīa vt inter-
roget qui sint
patrini ⁊ ne
recipiat plu-
res quā cōsti-
tutio præscri-
bit ⁊ utrū sint
rogati a parē-
tib⁹ infantis.

Q: In officio
baptismi pue-
roꝝ non fuit
positū euāge-
liū, sacerdos
dicat illud an-
te orationem
Nec te latet.
⁊ inueniet in
fine baptisimi
feminaꝝ.

fo. 12.

Hæc est vita æterna, vt cognoscas vnum Deum vi-
uum & verum, & quem misit Iesum Christū filiū
eius: qui cum eodē patre & spiritu sancto viuit & regnat
Deus: Per omnia secula seculorum. **R.** Amen. **Deinde**
insufflet sacerdos in modum crucis in faciem infantis
tribus vicibus dicendo:

Insufflote diabole in nomine pa-
bis lis tris, vt exeas & re-
cedas ab hoc famulo Dei. **N.** quem tua fraude dece-
os pisti. **I**nsufflo te in nōe fi-
lis **os** lij, vt exeas & recedas ab hoc
famulo Dei. **N.** quē tua fraude decepisti. **I**nsufflo te in
b iij **nomine**

Toda as ve-
rec q̄ se offere-
cer esta letra
R nome arā
os padrinhos
a crianca jūta
mēte cō ho se-
cerdote.

Ordo baptizandi masculini.

nomine spiritus **✠** facti: ut ex-
bis **lis**
cas & recedas ab hoc famulo
quos
dei. **N.** quem tua fraude decepi-
sti. **Deinde sacerdos faciat crucem**
cum pollice in oculis infantis, &
in alijs quatuor partibus. scilicet in
auribus dextera, & sinistra, &
naribus, in corde, & ore. Et li-
cet sint duo vel plures qui ba-
ptizantur, tamen unicuique de
per se dicatur. hoc modo.

Signaculo dei patris omni-
potentis, & filij & spiritus san-
cti, si **✠** gno oculos tuos, ut vi-
deas claritatem domini. **Au** **✠** res ut
audias. **Na** **✠** res, ut percipias
odorem suavitatis. **Cor** **✠** ut cre-
das. **Os** **✠** ut confitearis illi qui
te saluum faciat omni tempore vite tue,
ut nullam habeat diabolus po-
testatem de te: sed trinitas diuina
regnet in te, & perducatur in vi-
tam eternam. Amen. **Tunc ponat**
manum dexteram super caput in-
fantis & dicat. Dominus vobiscum.
✠ Et cum. Oremus. **Oratio.**

Omnipotens sempiternus
deus, pater domini nostri Iesu
Christi, respicere dignare super
hos **os** **os** **os**
hunc famulum tuum. **N.** quem ad
rudimenta fidei vocare digna-
tus es, omnem cecitatem cordis ab
eis
eo expelle: disrumpere omnes laqueos
rati **ti**
satanę, quibus fuerat colligatus.
eis
Aperi ei domine ianuam pietatis
tuę, ut signo sapientię tuę im-
ti
butus, omnium cupiditatum foeto-
ant
ribus caeat: & ad suauem odorem
ti
preceptorum tuorum letus tibi in
ant **ant**
ecclesia deseruiat, & proficiat
nei **atur**
de die in diem: ut idoneus efficiatur
accedere ad gratiam baptismi
tui perceptam medicinam. Per eun-
dem dominum nostrum Iesum Christum
filium tuum. Qui tecum vivit &
regnat in unitate spiritus sancti
deus. Per omnia secula seculorum.

R. Amen. Oremus. **Hic faciat** Oremus, & non dicatur nisi
signū crucis in fronte. Oratio. **V.** Adiutoriū nrm̄ in nomine

P Reces nostras quæsumus
 dñe clementer exaudi: &

vos os os
 hunc electū tuū. **N.** crucis do-

vos
 minicæ, cuius impressione eū
 signa **X** in 9, virtute custodi:

vt magnitudinis gloriæ tuæ
ites
 rudimenta seruans per custo-

diā mādatorū tuorū ad rege-
 neratiōis gratiā peruenire me-
antur

reatur. Per Christū dñm nrm̄.
 Amen. Oremus. **Oratio.**

D Eus qui humani gene-
 ris ita es conditor, vt sis
 etiā reformator: ppitiare po-
 pulis adoptiuis: & nouo testa-
 mēto sobolē nouę prolis ascri-
 be: vt filij promissionis, quod
 nō potuerūt assequi per natu-
 rā, gaudeāt se recepisse per gra-
 tiā. Per xpm̄ dñm nrm̄. Amē.

Exorcismus salis, qui debet fi
eri sine Dñs vobiscū. **& sine**

dñi. **R.** Qui fecit cœlū. &c.

E Xorcizo te creatura salis
 in nomine dei pa **X** tris

oīpotētis, & in charitate dñi
 nri Iesu **X** Christi, & in virtu-

te spūs **X** sancti. Exorcizo te
 per deum **X** viuū, per deū **X**

verū, per deum **X** sanctū, per
 deū qui te ad tutelā humani

generis pcreauit, & populo
 veniēti ad credulitatē per ser-

uos suos cōsecrari præcepit: vt
 in nomine sctę trinitatis effi-

ciar̄is salutare sacramentū ad
 effugādū inimicum. Proinde
 rogamus te dñe de' noster, vt

hanc creaturā salis, quā tu dñe
 Sācti **X** ficādo sancti **X** fices.
 Bene **X** dicēdo bene **X** dicas:
 vt fiat oībus accipiētibus per-

fecta medicina, p̄manens in
 visceribus eorū, in nomine dñi
 nostri Iesu Christi. Qui ven-
 turus est iudicare viuos & mor-
 tuos & sc̄lm p̄ ignē. **R.** Amē.

Asper-

Ordo baptizandi masculinum.

Aspergatur aqua benedicta
super sal, & super circūstātes.
Hic sacerdos mittet sal in mo-
dū crucis in ore infantis, & vo-
cabit nomen eius ita dicendo:

NAccipe sal sapiētiae, vt pro-
pitiatu sit tibi Deus in vitam
æternā. *Re. Amen. Post sal datū
dicat. Dñs vobiscum. Re. Et
cum. Oremus. Oratio.*

Deus patrum nostrorum,
Deus vniuersæ cōditor
veritatis: te supplices exora-
bos los os
mus, vt hunc famulū tuū. **N.**
respicere digneris propitius: &
hoc primum pabulū salis gu-
ntes
stantē ne diutius esurire per-
mittas, quo minus cibo exple-
antur sint
atur coelesti, quatenus sit dñe
ntes
semper spiritu feruens, spe
ntes
gaudens, tuo semper nomini
ntes eos
feruens: & perduc eū ad nouæ
regenerationis lauacrū, vt cū

fidelibus tuis promissionum
tuarū æterna præmia consequi
antur

mereatur. Per dñm nostrum,
Itē faciat crucem in frōte eius
& dicat: Oremus. **Oratio.**

Deus Abrahā, Deus Isaac,
Deus Iacob, Deus qui
Moyfi famulo tuo in monte
Sinai apparuisti, & filios Israel
de terra Ægypti eduxisti, de-
putās eis angelū pietatis tuæ,
qui custodiret eos die ac no-
cte: Te q̄sumus dñe vt emit-
tere digneris sanctum angelū
tuum, vt similiter custodiat
bos los os
hunc famulum tuū. **N.** & per-
eos
ducat eum ad gratiam bap-
tismi tui. **Adiuratio.**

ERgo maledicte diabole
recognosce sententiā tuā,
& da honorē Deo viuo & ve-
ro: da honorem Iesu Christo
filio eius, & Spiritui sancto pa-
trio
tracletō: & recede ab hoc fa-
mulo

lis

illos

mulo Dei. **N.** quia istum sibi
Deus & dñs n̄r Iesus Christus
ad suā sāctā gratiā & bñdictio-
nem fontēq; baptismatis dono
suo vocare dignatus est: & hoc
signū sanctæ cru **X** cis, quod
nos fronti eius damus, tu male-
dicte diabole nunquā audeas
violare: sed dānatus in æternū
maneas ab eo repuls⁹. Per eūdē
qui vētur⁹ est iudicare viuos et
mortuos & sc̄lum per ignē. **R.**

**Amē. Deinde faciat crucē sup
frōtē infātis dicēs. Orem⁹. Or.**

Deus immortale præsi-
diū omniū postulātium, libe-
ratio supplicū, pax rogantiū,
vita credentium, resurrectio
mortuorū: Te inuoco dñe sup

hos los os
hūc famulum tuū. **N.** qui ba-
ptismi tui donū petēs, æternā
consequi gratiā spiritali rege-
rant

neratione desiderat. **Tūc sacer-
dos offerat eum dño: ponēsq;
manū super ipsū dicat: Accipe**

eū dñe: & quia dignatus es di-
cere: Petite & accipietis, querite
& inuenietis, pulsate & aperie-
tur vobis, Petenti itaq; præmiū
porrige: & ianuā p̄de pulsanti,
vt æternā celestis lauacri be-
nedictionē cōsequat⁹, p̄missa
tui muneris regna percipiat.
Per Christum dominum no-
strum. **R.** Amen. **Exorcismus.**

AVdi maledicte satāna, ad-
iuratus per nomen æterni
Dei & saluatoris n̄ri Iesu xp̄i fi-
lij eius, cū tua victus inuidia, tre-
mēs, gemēsq; discede: nihil sit

uis

tibi cōmune cum seruo Dei iā
tibus ris
coelestia cogitātī, renūciaturo
tibi ac seculo tuo, & beatæ im-

ris

mortalitati victuro. Da igitur
honorē adueniēti sp̄ui sancto,
qui ex sūma cœli arce descen-
dēs, p̄turbatis fraudib⁹ tuis, di-
uino fōte purgatū pecc⁹ id est
sanctificatū Deo templum &
habitaculum perficiat: & ab

omnibus

Ordo baptizandi masculinum.

omnibus penitus noxijs prete-
ritorū criminū liberatus seru^{us}
Dei gratias perenni Deo re-
ferat semper: & benedicat no-
men eius sanctum in secula se-
culorū. **R.** Amē. **Exorcismus.**

EXorcizo te immūde spi-
ritus, in nomine pa-
& fi-
lii, & spiritus
sancti:
ut ex eas & recedas ab hoc fa-
mulo dei. **N.** ipse enim tibi im-
perat maledicte damnate, qui
pedib^{us} suis sup mare ābulauit:
& Petro mergēti, dexterā por-
rexit. Ergo maledicte diabole
recognosce sentētiā tuā: & da
honorē deo viuo & vero: da ho-
norē Iesu xp̄o filio eius, & sp̄i
sancto paraclēto: & recede ab
hoc famulo dei. **N.** quia istum
sibi deus & dñs n̄r Iesus Xp̄s
ad suā sanctā gratiā & bñdicti-
onē fontēq; baptisimat̄is dono

suo vocare dignatus est: & hoc
signū sanctæ cru-
cis, quod
nos frōti eius damus, tu male-
dicte diabole nunquā audeas
violare: sed dānatus in æternū
maneas ab eo repuls^{us}. Per eūde
qui v̄turus est iudicare viuos
& mortuos, & seculū per ignē.
R. Amen. Oremus. **Oratio.**

Aternam ac iustissimam
pietate tuā deprecor dñe
sancte pater oīpotens æterne
de^{us} luminis autor, & veritatis,
super hūc famulū tuū. **N.** ut
digneris eū illuminare lumine
intelligentiæ tuæ: munda eū
& sanctifica, da ei scientiā ve-
rā, ut dign^{us} efficiatur accedere
ad gratiā baptismi tui. Teneat
firmā sp̄e. Amen. Consilium
rectum. Amen. Doctrinam sā-
ctam. Amen. Ut aptus sit ad
perci-

percipiendam gratiã baptismi
tui. Per eũ qui tecũ & cũ spiri-
tu sancto viuit & regnat in se-
cula seculorũ. **R.** Amẽ. **Postea**

sacerdos moneat patrilos,
qualiter ille filiulus est fili' spi-
ritualis suus, & sunt fideiusso-
res pro eo ad dñm, & debet eũ
docere. Pñ nñ. & credo in deũ.

Et sacerdos dicat cũ patrilis
genibus flexis. Pñ nñ. & Credo
in deũ. & dicatur totũ. Quo fa-
cto sacerdos ponat partẽ stolę
super pectora infantis: & per-
gens ad baptismum dicat.

NEc te latet satãna iminẽ-
re tibi pœnas, imminẽre
tibi tormẽta, imminẽre tibi
diẽ iudicij, diẽ supplicij sempi-
terni, diẽ qui vêturus est velut
clibanus ardẽs: in quo tibi atq;
vniuersis angelis tuis æternus
superueniet interit'. Proinde
damnate, atq; dãnande, da ho-
norẽ Deo viuo & vero: da ho-
norẽ Iesu Christo filio eius, &
spiritui sancto. In cuius nomi-

ne atq; virtute præcipio tibi
quicunq; es spiritus immun-
de: vt ex eas & recedas ab
bis **lis** **os**

hoc famulo Dei. N. quẽ hodiẽ
Deus & dñs nñ Iesus Christus
ad suã sanctã gratiã & bene
dictionẽ fontẽq; baptismatis
dono suo vocare dignatus est,

ant

vt fiat ei' tẽplũ per aquã rege-
nerationis in remissionẽ om-
niũ peccatorũ: in nomine eius-
dẽ dñi nñ Iesu Christi. Qui
uenturus est iudicare viuos &
mortuos, & seculũ per ignem.

R. Amen. **Deinde sacerdos sa-**
liua oris sui tangat aurẽ infan-
tis dexterã in modũ crucis, di-
cens. Effeta. quod est aperire.

R. Effeta. **Postea tangat nares**
eius faciendo crucẽ & dicat.

In honorẽ suauitatis. R. Effe-
ta. Sacerdos eadẽ saliuã tãgat
aurẽ sinistrã dicendo. Tu autẽ

effugare diabole, appropin-
quabit enim iudiciũ Dei. **R.**

Effeta. **His expletis, sacerdos**

Ordo baptizandi masculinum.

eat ad fontes: & si non fuerint benedicti, bñ dicatur vt supra. Si autē fuerint benedicti, exuatur infans: & interroget sacerdos nomen infantis, & dicat. **Quomodo vocaris?** Respondeat patrini **N.** Si autē qui baptizatur, fuerit adultus, faciat ei sacerdos interrogationes sequētes in suo vulgari. Et sacerdos dicat. **Abrenūcias satāne?** **R.** Abrenūcio. **Itē sacerdos** Et oībus operibus eius? **R.** Abrenūcio. **Itē sacerdos** Et oīb' pōpis ei? **R.** Abrenūcio. **Deinde** sacerdos liniat infantē de oleo sancto cathecuminorū in pectore, & in scapulis in modū crucis, dicens.

ET ego te linio oleo salutis in pectore, & in scapulis, in nomine dñi nostri Iesu Christi, vt habeas vitā eternā, & viuas in sc̄la sc̄lorū. **R.** Amē. **Deinde** interroget eū sacerdos & dicat **Quomodo vocaris?** **R.** **N.** Et sacerdos. **Credis**

in deū patrē ōnipetētē, creatōrē coeli & terrē? **R.** **Credo.** Et sacerdos **Credis & in Iesū xp̄m filiū eius vnicū dñm nr̄m natū & passū?** **R.** **Credo.** **Itē sacerdos.** **Credis & in spiritū sanctū, sanctā ecclesiā catholicā, sanctorū cōmunionē, remissionē peccatorū, carnis resurrectionē, vitā eternā?** **Amē.** **R.** **Credo.** **Interroget sacerdos nomē infantis, & dicat.** **Quomodo vocaris?** **R.** **N.** **Dicat sacerdos.** **Quid petis?** **R.** **Baptismū.** **Et sacerdos.** **Vis baptizari?** **R.** **Volo.** **Et sacerdos.** **Vis baptizari?** **R.** **Volo.** **Et sacerdos.** **Vis baptizari?** **R.** **Volo.** **Hic t̄gāt patrini cū manu dextera infantē in frōte.** **Tūc baptizet eū sacerdos in nomine sanctę Trinitatis in modum crucis, sub vna immersione, dicens.** **Et ego te baptizo, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti.** **Amē.** **Et dicēdo & spiritus.** **Immergat infantē, incipiendo à manu si-**

nistra

nistra. Si fuerit adultus, infundat
sacerdos aquam super caput eius.
Et aduertat sacerdos magna
cum diligentia, & tali modo bap-
tizet, & formam sic seruet,
quod vno eodemque momento
occurrat verbum ad elementum.

Item si dubitatur an sit bap-
tizatus, sub hac forma baptize-
tur. N. Si tu es baptizatus, ego
te non rebaptizo: sed si tu non

es baptizatus, ego te baptizo.
In nomine patris. & c. vt su-
pra. Vt autem surrexerit a fonte,
faciat sacerdos signum crucis
cum chrismate in vertice eius
dicendo. Oremus. Oratio.

DEus omnipotens, pater domini
nostri Iesu Christi, qui te
regenerauit ex aqua & spiritu
sancto, quique dedit tibi re-
missionem omnium peccato-
rum, ipse te liniat chrisma
salutis, in Christo Iesu domino
nostro, ut habeas vitam eternam, &
uiuas in seculis seculorum. Amen.

Deinde ponat pannum chrisma-

le super caput eius ita dicendo.
Accipe vestem sanctam can-
didam, & immaculatam, quam
perferas sine macula ante tri-
bunal domini nostri Iesu Christi:
ut habeas vitam eternam, & uiuas
in secula seculorum. Amen.

Postea sacerdos apprehendat
candelam accensam, & det in
manu infantis, & in simul te-
nentes, dicat sacerdos sic.

Accipe lampadem arden-
tem, irreprehensibilem:
custodi baptismum tuum, ut quam
venerit dominus ad nuptias, possis
ei occurrere vna cum sanctis
suis in aula celesti: ut habeas
vitam eternam, & uiuas in se-
cula seculorum. Amen. **Be-**

nedictio super eum.

ET benedictio Dei omni-
potentis, pa-**tris**, & fi-
lij, & spūs **sancti**, descendat

vos

super te, & maneat sepe. Amen.

Hic sacerdos intra fontes lauet
manus cum alia aqua. Postquam

inuo-

Ordo baptizandi foeminam.

inuolutus fuerit infans, sacer-
dos ponat stolā super caput in-
fantis, & dicat sequens euangeliū.
℟. Dñs vobiscū. ℞. Et cū
spiritu tuo. ℞. Sequētia sancti
euangelij secundū Marcum.
℟. Gloria tibi domine.

In illo tēpore, Recūbētibꝰ
vndecim discipulis apparuit
illis Iesus: & exprobrauit in-
credulitatem illorū & duri-
tiam cordis: quia his qui vi-
derāt eū resurrexisse non cre-
diderant. Et dixit eis, Eūtes in
mundū vniuersum prædicate
euangeliū ōni creaturæ. Qui
crediderit & baptizatus fuerit,
saluus erit. Qui verò non cre-
diderit, cōdemnabitur. Signa
autē eos qui crediderint, hæc
sequentur. In nomine meo de-
monia eijcient, linguis loquē-
tur nouis, serpentes tollent. Et
si mortiferū quid biberint, nō
eis nocebit. Super egros manꝰ
imponent, & bene habebunt.
Et dñs quidē Iesus postquam

loquutus est eis, assumptus est
in coelū, & sedet à dextris dei.
Illi autē p̄fecti prædicauerūt
vbiqꝰ, dño cooperante, & ser-
monē confirmāte, sequētibꝰ
signis. **Vade in pace. Et statim**
scribatur nomen baptizati, &
patrinorū, cum die, mense, &
anno, iuxta formam constitu-
tionis sinodis.

¶ Incipit baptismus fœ-
minarum.

Que trazeis aqui, mini-
no, ou minina? **Re-**
spondeant patrinī. Minina. Et
sacerdos dicat. Que quer ser?
Respondeāt patrinī. Christaā.
Et sacerdos. Como ha dauer
nome? Respōdeant patrinī. N.
vel. N. Si autē fuerit adulta, re-
spondeat cū patrinis ad inter-
rogationes. Et sacerdos dicat
nominando illud met nome
N. vel. N. Quid petis ab ecc̄-
sia? ℞. Fidē. Et sacerdos. Fides
quid tibi præstabit? ℞. Vitam
æternam. Et sacerdos dicat.

Hæc est vita æterna, vt co-
gnoscas vnum Deum viuum
& verum, & quẽ misit Iesum
Christũ filiũ eius: qui cũ eodẽ
patre & spiritu sancto viuit &
regnat Deus: Per omnia secula
seculorum. Amen. **Deinde**
insufflet sacerdos in faciẽ pu-
ellæ tribus vicibus in modum
crucis, dicendo:

Insufflo te diabole in nomi-
ne pa-^{bis}tris, vt ex eas & rece-
das ab hac famula Dei. ^{lis} ^{quas} **N.** quã
tua fraude decepisti. Insufflo
te in nomine fi-^{bis}lij, vt ex eas
& recedas ab hac famula Dei
^{lis} ^{quas} **N.** quam tua fraude decepisti.
Insufflo te in nomine spiritus
san-^{bis}cti, vt ex eas & recedas ab
hac famula Dei. ^{lis} ^{quas} **N.** quam tua
fraude decepisti. **Deinde sa-**
cerdos faciat crucẽ cũ pollice
in oculis puellæ, & in alijs qua-
tuor partibus. scilicet in auribus, dex-

tera, & sinistra, & naribus, in
corde, & ore. Et licet sint duæ
vel plures quæ baptizantur,
tamen vnicuique de per se di-
catur hoc modo.

Signaculo Dei patris om-
nipotẽtis, & filij, & spiritus san-
cti, signo ^{bis} oculos tuos, vt vi-
deas claritatẽ dñi. Au-^{bis}res, vt
audias. Na-^{bis}res, vt percipias
odorẽ suauitatis. Cor-^{bis} vt cre-
das. Os ^{bis} vt cõfitearis illi qui
te saluam faciat omni tẽpore
vitæ tuæ: vt nullã habeat dia-
bolus potestatẽ de te, sed trini-
tas diuina regnet in te, & per-
ducat in vitã æternam. Amen.

Tunc ponat manum dexterã
super caput puellæ, & dicat:
Dñs vobiscũ. Amen. Et cũ. Oremus.

Omnipotẽs sempi-^{bis}terne Deus, pater dñi
nostri Iesu Christi, respicere di-
gnare super ^{bis} hãc famulam tuã

^{bis} ^{lis} ^{quas} **N.** quam ad rudimenta fidei
vocare dignatus es: omnẽ cæ-

Ordo baptizandi foeminam.

citatem cordis ab ea expelle:
disrumpe omnes laqueos sata-
na, quibus fuerat colligata.

Aperi ei dñe ianuam pietatis
tuæ, vt signo sapiētiae tuæ im-
buta omniū cupiditatū foeto-
ribus careat: & ad suauē odorē

præceptorū tuorum læta, tibi
in ecclesia tua deseruiat, & pro-

efficiatur accedere ad gratiam
baptismi tui, percepta medici-
na. Per eundē dñm nrm Iesum
Christum filiū tuum, qui tecū
viuit & regnat in vnitate spūs
sancti Deus. Per omnia secula
seculorum. Amen. **Hic fa-
ciat signum crucis in fronte.**

P Oremus. **Oratio.**
Reces nostras quæsumus

domine clementer exaudi: &
hanc electam tuam. **N** crucis
dominicæ, cuius impressione
cā signa **+**mus, virtute custo-
di: vt magnitudinis glorię tuę

rudimenta seruans, per custo-
diam mandatorū tuorum ad
regenerationis gratiam perue-
nire mereatur. Per Christum
dñm nrm. Amen. Oremus. **Of.**

DEus qui humani generis
ita es cōditor, vt sis etiā
reformer, propitiare popu-
lis adoptiuis: & uouo testamē-
to sobolē nouæ prolis ascribe:
vt filij promissionis quod nō
potuerunt assequi per naturā,
gaudeant se recepisse per gra-
tiā. Per Christum dñm nrm.
Amen. **Exorcismus salis, qui**

debet fieri sine Dñs vobiscū
& sine Oremus. & non dica-
tur nisi versus. **Adiutoriū no-
strum in nomine dñi.** Qui
fecit

fecit coelum & terram.

EXorcizo te creatura falis in nomine pa-
tris oī po-
tētis, & in charitate dñi nostri
Iesu Christi, & in virtute
spiritus sancti: Exorcizo te
per Deū viuum, per Deum
verū, per Deū sanctum,
per Deū qui te ad tutelā huma-
ni generis pcreauit, & populo
veniēti ad credulitatē p seruos
suos cōsecrari pcepit, vt in no-
mine sanctę trinitatis efficiaris
salutare sacramentū ad effugā-
dū inimicum. Proinde roga-
mūte dñe Deus noster, vt hec
creatura falis, quā tu dñe San-
cti-
ficando, sancti-
fices:
Bene-
dicēdo, bene-
dicas:
fiat omnibus accipientibus
perfecta medicina, p̄manens
in visceribus eorū, in nomine
dñi nostri Iesu Christi: Qui vē-
turus est iudicare viuos & mor-
tuos, & seculū per ignem. *R.*

*Amen. Aspergatur aqua be-
nedicta super sal, & supra circū*

stantes. Hic sacerdos mittet sal
in modū crucis in ore puellę,
& vocabit nomen eius, ita di-

Accendo. *N.*
Accipe sal sapientię, vt pro-
pitiatus sit tibi Deus in vitam
æternā. *R.* Amen. *Post sal datū*
dicat: Dñs vobiscum. R. Et di-
cat. Oremus. Oratio.

Deus patrū nostrorū, De-
vniuersę conditor veri-
tatis, te supplices exoramus vt
hanc famulā tuā. *N.* respicere
digneris ppitius: & hoc primū
pabulū falis gustantē ne diuti-
esurire pmittas, quo min⁹ cibo
expleatur cœlesti, quatenus sit

dñe se per spiritu feruens, spe
gaudens, tuo semper nomini
seruiens, & perduc eā ad nouę
regeneratiōis lauacrū: vt cū fi-
delibus tuis promissionū tua-
rum æterna præmia consequi

Ordo baptizandi fœminam.

entur

lis

itas

mereatur. Per dñm nostrum Iesum Christū filium tuum, & dñs noster Iesus Christus ad quitecū viuit & regnat in vni-
tate spūs facti de⁹. Per oīa sc̄la

mula Dei. **N.** quia istā sibi de sua sanctam gratiā & bene-
dictionē fontemq; baptisma-

sc̄lorū. **R.** Amē. Oremus. **Or.**

tis dono suo vocare dignatus

Deus coeli, Deus terræ,

est: & hoc signū sanctæ cru-

Deus angelorū, Deus ar-

ribus carū

chá gelorū, Deus prophetarū,

cis, quod nos frōti eius damus,

Deus marty rū, Deus confesso-

tu maledicte diabole nunquā

rū, Deus virginū, Deus vidua-

audeas violare: sed damnatus

rū, Deus omniū bene viuētiū,

in æternum maneat ab eo re-

Deus cui omnis lingua cōfite-

pulsus. Per eundē qui vêturus

tur, & omne genu flectitur, cœ-

est iudicare viuos & mortuos,

lestium, terrestrium, & infer-

& seculum per ignē. **R.** Amē.

norum: Te inuoco dñe super

AVdi maledicte satāna, ad

bas las es

iuratus per nomē æterni

hanc famulā tuam. **N.** vt per-

Dei, & saluatoris nostri iesu

ducere eam digneris ad gratiā

Christi filij eius, cū tua victus

baptismi tui. **Exorcismus.**

inuidia, tremens gemensque

ERgo maledicte diabole

discede: nihil sit tibi cōmune

recognosce sentētiā tuā:

cū acilla dei iā cœlestia cogitā

& da honorē Deo viuo & ve-

lis

ro: da honorem Iesu Christo

ribus

filio eius, & spiritui sancto pa-

re

tracletō: & recede ab hac fa-

ti, renūciatura tibi ac sc̄lo tuo,

ble

& beatē immortalitati victu-

re

ra. Da igitur honorē adueni-

enti

enti

enti

enti spiritui sacro, qui ex summa coeli arce descendens, perturbatis fraudibus tuis diuino fonte purgatum peccatum id est sanctificatum Deo templum & habitaculum perficiat: & ab omnibus penitus noxijs praeteritorum

criminum liberata acilla dei facta

gratias perenni deo referat se-

per: & benedicat nomen eius sanctum in secula seculorum.

Amen. Item faciat crucem in fronte eius & dicat: Oremus. Oratio.

Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: Deus qui tribus Israel de Aegyptiaca seruitute liberaasti, & per Moysen famulum tuum de custodia mandatorum tuorum in deserto monuisti, & Susanna de falso crimine liberaasti: te supplex deprecor

domine, ut liberares hanc famulam

tuam. N. & perducere eam di-

gniteris ad gratiam baptismi tui.

Exorcismus.

ERgo maledicte diabole recognosce sententiam tuam: & da honorem Deo viuo et vero: da honorem Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto patriarche:

raculeto: & recede ab hac familia Dei. N. quia istam sibi Deus & dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam & benedictionem fontemque baptismatis dono suo vocare dignatus est: & hoc signum sanctae crucis,

quod nos fronti eius damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare: sed damnatus in aeternum maneat ab eo repulsus. Per eundem qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem.

Amen.

Exorcismus.

EXorcizo te immunde spiritus, per patrem, & filium, & spiritum sanctum,

Ordo baptizandi foeminam.

Stum, vt exeas & recedas ab

his **abus** hac famula Dei. **N** ipse enim

tibi iherat maledicte dante,

qui caeco nato oculos aperuit,

& quatrivanu Lazarum de

monumento suscitauit. Ergo

maledicte diabole **totum vt**

supra. Oremus. **Oratio.**

A Ternam ac iustissimam
pietate tuam deprecor

dne sancte pater omnipotens

aeterne Deus luminis autor &

veritatis, super hanc famulam

tuam. **N**. vt digneris eam illu-

minare lumine intelligentiae

tuae: munda eam, & sanctifica:

da ei scientiam viuam, vt digna ef-

ficiatur accedere ad gratiam ba-

ptismi tui. Teneat firmam spe,

Amen. Consiliu rectum, Ame.

Doctrinam sanctam, Amen: vt

te sint apta sit ad percipiendam gratiam

baptismi tui. Per eum qui tecum

& cum spiritu sancto uiuit &

regnat in secula seculorum. **Ame.**

Postea sacerdos moneat

patrinos, qualiter illa filiola est

filia spiritualis sua, & sunt fide

iussores pro ea ad dnm, & de-

bet ea docere. P r n r. & Credo

in Deu. Deinde sacerdos dicat

cu patrinis genibus flexis. P r

n r, & Credo in deu. & dicatur

totu. Quo facto, sacerdos po-

nat parte super pectora puellae,

& pergens ad baptismu, dicat:

N Ec te latet satana immi-

nere tibi poenas, immi-

nere tibi tormenta, imminere

tibi die iudicij, diem supplicij

sempiterni, die qui uerturus est

velut clibanus ardens: in quo

tibi atq; uniuersis angelis tuis

eternus superueniet interitus.

Proinde damnate, atq; danan-

de, da honorem Deo uiuo &

vero: da honorem Iesu Christo

filio

filio eius, & spiritui sancto. In
cuius nomine atq; virtute pre-
cipio tibi quicumq; es spiritus
immunde, vt ex eas & recedas ab
his **lis** **quas**
hac fumula Dei. **N** qua hodie
Deus & dominus noster Iesu
Christus ad sua sanctam gra-
tiam & bene **+** dictionem
fontemque baptismatis dono

ant
suo vocare dignatus est: vt fiat
eius templum per aquam rege-
nerationis in remissionem om-
nium peccatorum: in nomine
eiusdem domini nostri Iesu
Christi: Qui venturus est iu-
dicare viuos & mortuos & se-
culum per ignem. **R.** Amen.

**Deinde sacerdos saliuam oris sui
tangat aurem puellae dexteram,
in modum crucis, dicens: Ef-
feta, quod est aperire. R. Effeta.
Postea tangat nares eius faci-
endo crucem, & dicat: In odo-
rem suauitatis. R. Effeta. Sa-**

cerdos eadem saliuam tagat au-

rem sinistram dicendo: Tu
autem effugare diabole, appro-
pinquabit enim iudicium dei. **R.**

**Effeta. His expletis, sacerdos
cat ad fores: & si non fuerint be-
nedicti, benedicatur vt supra.
Si autem fuerint benedicti,**

**exuatur puella, & interroget
sacerdos nomen eius, & dicat:
Quomodo vocaris? Respon-
deat patrini N. Si autem quae
baptizatur fuerit adulta, fa-
ciat ei sacerdos interrogatio-
nes sequentes in suo vulgari.**

**& sacerdos dicat. Abrenuncias
satanae? R. Abrenuncio. Item
sacerdos: Et omnibus operibus
eius? R. Abrenuncio. Item sa-**

**cerdos: Et omnibus popiscius?
R. Abrenuncio. Deinde sacer-
dos liniat puellam de oleo fan-
cto cathecuminum in pe-
ctore, & in scapulis, in modum
crucis dicens:**

E T ego te linio oleo salutis
in pe **+** ctore, & in sca **+** pulis,

Ordo baptizandi foeminam.

in nomine dñi nostri Iesu xpi,
vt habeas vitam æternam, &
uiuas in secula seculorum. **R.**

**Amen. Deinde interroget eam
sacerdos, & dicat: Quomodo
vocaris? R. N. Et sacerdos: Cre-**

dis in Deum patrem omnipo-
tentem, creatorẽ cœli & terre?

**R. Credo. Et sacerdos: Credis
& in Iesum Christũ filium ei?**

**unicum dñm nostrum natũ et
passum? R. Credo. Item sacer-**

**dos: Credis in spiritum sanctũ,
sanctam ecclesiã catholicam,
sanctorũ cõmunionẽ, remissi-**

onẽ peccatorum, carnis resur-
rectionẽ, vitã æternam? Amẽ.

**R. Credo. Interroget sacerdos
nomen puellæ, & dicat: Quo-**

modo vocaris? R. N. Dicit sa-
cerdos: Quid petis? R. Baptis-
mum. Et sacerdos: Vis bap-
tizari? R. Volo. Et sacerdos: Vis
baptizari? R. Volo. Et sacer-
dos: Vis batizari? R. Volo.
Hic tangane patrini puellã cũ
manu dextera in fronte. Tunc

baptizet eam sacerdos in no-
mine sanctæ trinitatis in mo-
dum crucis, sub vna immer-

**sione, dicẽs: Et egote baptizo
In nomine patris, & filij, & spi-**

**ritus sancti. Amen. Et dicẽdo:
Et spũs. Immergat puellã inci-**

**piendo à manu sinistra. Circa
quod nota regulã positã in ba-**

**ptismo masculorũ in isto loco.
Vt autem surrexit à fonte, fa-**

**ciat sacerdos signum crucis cũ
chrismate in vertice eius di-**

**cendo: Oremus: Oratio.
D**

**Eus omnipotens pater
dñi nostri Iesu Christi,
qui te regenerauit ex aqua &
spiritu sancto, qui que dedit ti-**

bi remissionem omnium pec-
catorũ, ipse te liniat chrisma-
te salutis, in Christo Iesu do-
mino nostro, vt habeas vitam
æternam, & uiuas in secula se-
culorũ. Amen. Deinde ponat
pannum chrismale super ca-
put eius ita dicendo:
A **Ccipe vestem sanctã, can-**
didam,

didam, & immaculatā quam
perferas sine macula ante tri-
bunal dñi nostri Iesu Christi,
vt habeas vitam æternam, &
viuas in secula seculorū. Amē.

*Postea sacerdos apprehendat
candelam accensam, & det in
manu puellę, & in simul tenē-
tes, dicat sacerdos sic:*

ACcipe lampadem arden-
tem, irreprehensibilem,
custodi baptismum tuum: vt
cum venerit dominus ad nup-
tias, possis ei occurrere vna cū
omnibus sanctis suis in aula
coelesti, vt habeas vitam æter-
nam, & viuas in secula seculo-
rum. *Be.* Amen. *Benedictio su-
per eam.*

ET benedictio Dei omni-
potētis, pa-
tris, & fi-
lij, & spiritus
sancti descen-
dat super te, & maneat sēper.
Amen. *Hic sacerdos intra fon-
tes lauet manus alia aqua. Post
quam inuoluta fuerit puella,
sacerdos ponat stolam super*

*caput eius, & dicat sequēs euā-
gelium. *Be.* Dñs vobiscum. *Be.*
Et cum. *Be.* Initium sancti euā-
gelij, secundum Ioannem. *Be.*
Gloria tibi domine.*

IN principio erat verbum,
& verbum erat apud Deū,
& Deus erat verbū. Hoc erat
in principio apud Deum. Oīa
per ipsū facta sunt, & sine ipso
factum est nihil. Quod factū
est in ipso vita erat, & vita erat
lux hominum. Et lux in tene-
bris lucet, & tenebrę eam non
comprehenderūt. Fuit homo
missus à Deo, cui nomen erat
Ioannes. Hic venit in testimo-
nium, vt testimonium perhi-
beret de lumine, vt omnes cre-
derent per illum. Non erat ille
lux: sed vt testimonium perhi-
beret de lumine. Erat lux vera,
quæ illuminat omnem homi-
nem venientē in hūc mundū.
In mundo erat, & mūdus per
ipsum factus est, & mundus cū
non cognouit. In propria ve-
nit,

Forma baptismi extra ecclesiam.

nit, & sui eum non receperunt.

Quotquot autē receperunt eū, dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius.

Qui nō ex sanguinibus, neq; ex volūtate carnis, neq; ex volūtate viri, sed ex deo nati sunt. Et verbū caro factū est, & habitavit in nobis. Et vidimus gloriā eius, gloriā quasi vnigeniti à patre, plenū gratiæ & veritatis. Postea dicat sacerdos. Vade ī pace.

Forma baptismi extra ecclesiam.

Si sacerdos vocatus fuerit ut baptizet aliquē infantē in domo propter aliquā necessitatē, tunc iudo infante, vel inuoluto si imminet periculū, posit⁹ in manibus patris, sacerdos accipiat in vreo aquā benedictā, si cōmode potest haberi, & interroget: **Que tēdes aqua? A. Minimo, ou minima: R. A. Minimo, ou minima. Sacerdos: Como ha daver nome? R. Pedro, ou Maria. Sacerdos: Que pedes? R. Baptismo. Sacerdos: Uis baptizari? R. Uolo. Uis baptizari? R. Uolo. Uis baptizari? R. Uolo. Tunc sacerdos infundat super caput infantis aquam in modū crucis, dicens Ego te baptizo. In nomine patris & filij & spūs**

sancti. Amē. Et tali modo, quod verba & actus cōformēt eodē momento. Si autē infans nō est totaliter natus, sed habet aliquod mēbris foris, & timetur de eius periculo, tūc in illo mēbre sic apparete, sup⁹ fūdatur aqua in modū crucis per aliquē existētū bene instructū, dicens Ego te baptizo, in nomine patris, & filij & spūs sancti. Amē. sine aliqua alia interrogatiōe: talis iterū nō est baptizad⁹, si fuit ī capite baptizat⁹, sed exorcism⁹ & cathecismus cū oleo & impositione nominis in ecclesia fiet. At vero si fuit in alia corporis parte, sub cōditiōe est baptizand⁹, eo modo quo dictū est supra. fo. 2. pagina 1.

Hoc finito ingrediatur sacerdos & patris cū infante dicens: Ingredere in sanctam ecclesiam Dei: ut accipias benedictionem celestē a dño Jesu Christo. Postquam ingressi fuerint omnes dicant **P̄ n̄r. & Credo in Deū**, deinde accedāt ad fontem, & sacerdos dicat euangeliū sequēs. **Secūm Matthēū,**

In illo tēpore oblatis sūt parvuli Jesu: ut manus eis imponeret & curaret: discipuli increpabant eos. Jesus autē dixit eis: Sinite parvulos & nolite prohibere eos ad me venire: talū est enim regnū celoz. Et cū imposuisset eis manus abiit inde. Finito euangelio sacerdos īposita manu capiti infātis dicat orationē. Recte latet. fo. 11.

O modo q̄ o sacerdote tera acerca do Sacramento do matrimonio.

Conselho he, q̄ os q̄ se hão de receber p̄ palavras d̄ presēte, primeyro se cōfessē z. comuniquē: p̄ a q̄ sc̄tā z limpamēte, z cōte mor de d̄s, seja o sc̄tō matrimonio entre elles celebrado. E p̄a nã pecarē mortalmēte he necessario q̄ tenham ao menos cōtriçã d̄ se9 peccos.

Em a ygreja, no lugar onde ha de ser o recebimēto, estara o sacerdote cō sobrepeliz, z estolla. E viram os esposados ate elle. s. a mulher a mão esquerda do marido. E sabido os seus nomes, fara chegar alli as pessoas q̄ forē presētes, p̄a q̄ milhor possão ouvir as palavras z forma do sacramento do matrimonio: etã mādara especialmēte aos esposados sob pena d̄ excomunhão, q̄ digã se sabē algũ impedimēto entre si per q̄ nã possã ser recebidos p̄ palavras d̄ presēte, z respōdēdo lbe q̄ o nã sabē, elle cō voz mais alta, q̄ possa ser bē ouvido d̄ira.

Aqui estão. **R.** z **R.** os quaes q̄rē cōtraer matrimonio d̄ presente, se sabeis ou algũ de vos sabe impedimēto algũ, p̄ q̄ nã possã casar. s. parētesco, afinidade ou cognadio, cōpadrãdego, afilhamēto, casamēto, ordē, voto, ou qualq̄r outro, per q̄ o matrimonio se não deua fazer: eu vos amo esto da parte d̄ De⁹, z mādō sob pena de excomunhão, q̄ logo cō virtuo:

so zelo o digais: z sob a mesma pena vos d̄fendo, q̄ maliciosamēte o nã estroueis, nã sabēdo vos legitimo z verdadeiro impedimēto.

E isto dito, spere assi hũ pouco: z se v̄ir q̄ nã ha impedimēto, etã m lbes tome as mãos direitas: q̄tã dolbes as palmas ē cruz q̄ si q̄ a ro homē da parte d̄ cima. E poēdo as assi sobre a sua mão esq̄da q̄ estara coberta cō o cabo da estolla lançara o outro cabo p̄ cima das mãos d̄lles. E sobre aq̄lla parte da estolla, poera o sacerdote sua mão direita: de modo q̄ as mãos dos esposos fiquē ē cruz entre os cabos da estolla z mãos do sacerdote. E logo pergūtara ao homē nomeãdo por seu nome, se he cōtēte de receber a. **R.** por sua mulher, nomeãdo a. E per a mesma maneira pgūtara a ella: cōsētindo abos, z dizēdo q̄ si, fara o signal da cruz cō a mão direyta dizēdo. In nōe pa **X**tris, z filij, z spūs sc̄ti. z tornara poer a mão como estava, z logo d̄ira o esposo cō o sacerdote. **E**u. **R.** recebo a vos. **R.** por miã mulher assi como mādã a sc̄tã madre ygreja d̄ roma, nomeãdo se por seu pprio nome: z assi nomeãdo a ella p̄ o seu. E ella cō o sacerdote por a mesma maneyra d̄ira. **E**u. **R.** recebo a vos. **R.** por meu marido, assi como mādã a sc̄tã madre ygreja de roma.

Entã lbes lançara a benc̄m̄ dizendo. **Benedicat vos omni-**

Forma das absolucões.

potens Deus: Pater, & filius, & Spiritus sanctus. Amen. & detelhes agua benta.

Este modo acima escripto se guardará assi quãdo os esposos se veê a receber per via canonica, depois de feitos os baños ou denúciações cõforme ao direito & constituição. Mas se elles se casarem clandestinamente, então há de ser euitados dos diuinos officios & a caso reserua do não podê ser absoltos nê recebidos sem particular prouisão do prelado ou de qué seu carregio tiuer, leuãdo prouisão do superior os receberá como porelle lhe for mandado.

Lébrese todo ho sacerdote quãdo absoluer algũas pessoas de césuras, ou de peccados, assi por sua autoridade como doutré q̄ lha pode cometer, seja sua tenção lépre absoluer de tudo aquilo a q̄ seu poder se estêde: e diga aos penitêtes q̄ assi tenham vôtade de ser absoltose o peçã.

Absoluiçam que se há de fazer per authoridade ordinaria, ou apostolica ao excomungado ja declarado.

A Vida licêça e autoridade de qué a té, pa absoluer algũ excomungado declarado, o sacerdote ho fará poer de geolhos, & lhe perguntará se promete de hij é diante estar obediente aos mādados da sancta madre y greja: & dizêdo q̄ si, lhe perguntará se té satisfeito ao dano ou offensa do pximo, se per ventura nella por jsto en correo. O q̄ porê fará cõforme ao mandado & licença q̄ tiuer do prelado. E respondêdo q̄ si, façalhe prometer q̄ não cometerá erro per q̄ encorra é tal, ou outra excomunham. Depois de jsto se fazer, máda o direito q̄ o excomungado descubra os ombros: & o sacerdote diga o psalmo. **Miserere me deus.** ou outro qualquer dos penitencias ate o fim cõ **Gloria patri.**
dando

dando sobre os ombros do ex à vinculo excõmunicationis,
 comungado a cada verõ hũ quã incurristi: & restituo te cõ
 golpe cõ hũa disciplina, ou va munioni & vnitati fidelium.
 ra: & entãõ dirã. **Kyriecléfon.** In nomine pa **tris,** & filij,
Christe cléfon, Kyriecléfon. & spiritus sancti. Amen.
Pater noster. **Et ne nos.** **Re.** ¶ Porem he de notar q̃ este
Sed libera. **Re.** Saluos fac seruos dar cõ a disciplina ou vara, nã
 tuos. **Re.** Deus meus sperãtes in he de necessidade, mas pa ter-
 te. **Re.** Esto eis dñe turris fortitu ror: & por jssõ aas vezes se po-
 dinis. **Re.** A facie inimici. **Re.** Ni de deixar' de fazer. s. quando os
 hil proficiat inimicus in eis. **Re.** excomũgados sam' molheres,
 Et fili' iniquitatis nõ apponat porq̃ nãõ he honesto q̃ a mo-
 nocere eis. **Re.** Dñe exaudi ora- lher descubra seus ombros. E
 tionẽ meam. **Re.** Et clamor. **Re.** posto q̃ sejã homẽs, se a absol-
 Dñs vobiscũ. **Re.** Et cũ. Orem'. uicãõ for ẽ lugar publico, tãbẽ
D Deus cui ppriũ est. **Oro.** se leixará a disciplina: segũdo
 misereri semper & parce- dizẽ o arcebispo sancto Anto-
 re suscipe deprecationẽ nãam: nio, & o Caietano ẽ sua sũma.
 & quos excõmunicationis sen ¶ Alguũs costumã dar disci-
 tẽtia ligat, miseratio tuã pie- plina cõ a mãõ, ou vara sobre
 tatis absoluat. Per Christum os vestidos por cerimonia & si-
 dñm nostrum. **Re.** Amen. E lo gnal, pa q̃ entenda o excomũ-
 go os absolua dizendo: gado q̃ o direito mandaua q̃
 ¶ Authoritate omnipotentis elle fosse disciplinado: & deste
 Dei, & beatorũ apostolorum modo bẽ se pode a tal disci-
 Petri & Pauli, & authoritate plina fazer ẽ publico, quer se-
 mihi cõmissa ego absoluo te ja a homẽ quer a molher, quã-

Absoluição comum dos peccados.

do porem a absoluição ouuer de ser publica: mas muyto vai em ser o sacerdote discreto, & saber auerse cõ hũs brádamẽte, & cõ outros cõ may rigo segũdo a calidade do excessõ, porq̃ cada hũ foy excomũgado.

Absoluição comum dos peccados.

NOte o sacerdote q̃ as palauras formaes da absoluição no sacramento da penitencia sam estas. Ego absoluo te à peccatis tuis. E as formaes da absoluição da excomunhã sam estas. Ego absoluo te à vinculo excõmunicationis. Todas as outras palauras q̃ se dizẽ seruem may de ornamento q̃ de necessidade. E não se dizẽdo estas, não he feyta a absoluição. Mas pera que o auto seja may deuoto & alcuante o spiritu do penitente a Deos, acrescentou o vso ecclesiastico dizellas.

Acabando o penitente de se

accusar dirá ho sacerdote. Dominus parcat tibi. Amen. Dole de præteritis, cauet tibi à futuris. E algũas palauras exhortatiuas de penitẽcia & emmenda, como lhe nosso Sñor dera a entender: & dandolhe a penitẽcia segũdo vir a desposiçãõ & animo do penitẽte, dirá:

Misereatur tui. &c. Dominus noster Iesus Christus per suam pijsimam misericordiã te absoluat: & ego auctoritate ipsius qua fungor, absoluo te à peccatis tuis. In nomine patris, & filij, & spũs sãcti. Amen.

Passio dñi nostri Iesu Christi, & merita beatę Marię semper virginis, & õniũ sanctorũ, & quicquid boni feceris, vel mali sustinueris, sit tibi in remissionẽ peccatorũ tuorũ in augmentũ gratiæ: & præmiũ vitæ æternę. Amen. Vade in pace & amplius noli peccare.

E se logo depoy se feyta & acabada esta absoluiçã, ao penitente

nitete lembrar algũ peccado, Dei, & beatorũ apostolorũ Pe-
 confessõho, & ho sacerdote ho tri & Pauli, & authoritate tibi
 absolua neste modo. concessa & mihi cõmissa, ego

¶ Ete adẽ authoritate, ego ab dispẽso tecũ super hãc irregu-
 foluo te à peccatis tuis. In nõe laritatẽ quã contraxisti: atq;
 pa- tris & filij, & spũs sãcti. deinceps habilẽ, & idoneũ de-
 amẽ. dãdolhe algũa penitẽcia. claro ad executionẽ ordinũ, et

¶ E nota q̃ os confelsores atẽ officiorũ tuorũ. In nõe pa-
 q̃ ouçã seus penitentes de con- tris, & filij, & spũs sãcti. Amẽ.

¶ E pola mesma maneyra se ha de fazer a absoluiçãõ da sus-
 pẽsã ou jnterdicto. Excepto q̃ pẽsã ou jnterdicto. Excepto q̃
 se nã ha de dizer **Dispẽso**, mas nesse lugar se dirã, **Absoluo**,

¶ **Segue se a dispẽsaçã da irre- regularidade & absoluiçãõ da suspensãõ ou jnterdicto.** porq̃ sam cẽsurastãbẽ como a
 excõmunhãõ, oq̃ nã he a jrrre-
 gularidade, mas he pena.

¶ **Absoluiçãõ per bulla.**
DEpoys q̃ o sacerdote vir Quando ouuer de absol-
 licẽça de quẽ tẽ poder pa- uer dos peccados p virtũ-
 dispenfar na jrrregularidade, fa- de dalgũa bulla ẽ lugar da q̃lla
 rã poer de joelhos aq̃le q̃ ha de clausula, **Dñs nr̃ Iesus xp̃s**, di-
 fer dispẽsado: & lhe pergũtarã ra esta. Authoritate omnipo-
 se p̃mete da hij ẽ diãte ser obe- tẽtis dei, & beatorũ apostolorũ
 diente aos mãdados da sancta Petri & Pauli, & dñi nostrĩ
 madre y greja & depois de assi papæ, ex speciali gratia tibi
 o p̃meter, o dispẽsarã, dizẽdo.

¶ **Authoritate omnipotentis** concessa, & mihi commissa,

Forma das absolucões.

ego absoluo te à peccatis tuis: delium. In nomine pa^{tr}is, & concedo tibi oēs gratias & filij & spiritus sancti. Amē. indulgentias, quantū apostolica litera se extendunt. In nomine pa^{tr}is, & filij, & spiritus sancti. Amen.

¶ Absoluçam geeral em ho artigo da morte, per virtude da bulla.

Dirá o enfermo a confissã geeral cõ o sacerdote, ou outré por elle, a qual acabada diz o sacerdote:

¶ Misereatur tui. &c. Dñs nř Iesus Christus per suã pijsimã misericordiam te absoluat. Et ego auctoritate ipsius, & beatorũ Petri & Pauli apostolorũ eius, & auctoritate dñi nostri papæ ex speciali gratia tibi concessa, mihi cõmissa, ego absoluo te ab õni vinculo excõmunicatiõis maioris vel minoris,

si forte ligatus tenēris: & restituo te sanctis sacramentis ecclesię, cõmunioni & vnitati fi-

¶ Item ex plenitudine potestatis apostolicę, cuius auctoritatē in præsenti gero, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, & restituo te innocentiaē baptismali, in quantū sanctæ matris ecclesiæ clauēs se extendūt. Et si ex hac infirmitate discesseris, remitto etiam tibi purgatorij pœnas, quas propter peccata tua incurristi, secundū gratiã apostolicam tibi concessã.

In nomine pa^{tr}is, & filij, & spiritus sancti. Amē.

¶ Segue-se o modo que se terá no ministrando factissimo Sacramēto da cõmunhão aos fãos.

Postos em giolhos os que ouuerẽ de receber a cõmunhão, o sacerdote depois de fazer inclinação ao sanctissimo sacramento cõ as mãos juntas ante os peçtos, desuiado hum

pouco

pouco pa a parte do euãgelho, lhes fara a confissão geeral, de vagar & em voz jntelligiuel, Dizendo elles com elle.

¶ Eu peccador me confesso a Deos todo poderoso, & á gloriosa sêpre virgê Maria: & aos béauenturados apóstolos sam Pedro & sã Paulo, & a todos os sanctos: & avos padre q̄ pequei graueméte, cuidando, falando, & obrádo: de q̄ digo minha culpa, minha grande culpa. Peço á virgê gloriosa nossa senhora, & aos béaueturados apóstolos sã Pedro, e sã Paulo, & a todos os sanctos, & avos padre q̄ rogueis a deos por mim.

¶ Acabada a cõfissão lhes fara absoluição, dizendo: **Miscereatur vestri. &c. Indulgentiã &c.** Elaçada a benção lhes mãdará dizer o, **Credo.** quádo se der este sacramêto a pessoas q̄ cõmũgã frequêtemente, basta mãdar lhes dizer o **Credo** mas na cõmunham **obrigatoria**

guardar seá a forma da constituição perguntando distintamente polos artigos da fee q̄ está. **fo. 11. & 12.** & virandose pa o altar, e feita reuerécia, tomará o sacramento cõ muyta veneração tendoo sobre hũcalez cõ os quatro dedos: s̄ pollegares & jndices. E virado pera elles dirá:

¶ Irmãos, este he o sanctissimo corpo de nosso sñor Iesu xpo verdadeiro Deos & homem, adoraço & pedijlhe, que por sua piedade aja misericordia cõ vosco, & vos dee sua graça pera que dignamente ho recebais, Dizey tres vezes:

¶ Senhor eu nam sam dino que vos étreis em minha morada: mas dita a vossa sancta palaura minha alma será salva. Senhor é as vossas sanctas mãos é comêdo minha alma. Creio sñor o q̄ cree & enfina a sancta madre y greja: & p̄t esto de sempre viuer é a vossa sancta

Modo de leuar fora ho. S. Sacramento.

fee catholica, & nella morrer:

¶ Pronunciando as palauras cõ deuação, & tornando o sanctissimo sacramêto a seu lugar tomará as particulas q̃ ja deue ter feitas é hũ calez. E ministra lasha fazendo o sinal da cruz cõ a particula ante cada hum: **dizêdo: Corpus dñi nostri Iesu Christi custodiat te, & perducat in vitã æternam.** **¶** E dado o lauatorio lhes dirá: **Dai muitas graças a nosso sñor, polla merce q̃ vos fez é vos trazer a estado de penitencia, & é vos dar a si mesmo p̃a vossa saluação, dizei hum Pater noster, e hũa Ave Maria em veneração do sanctissimo sacramento. E lançandolhes a benção, dirá: Benedicat vos omnipotens Deus, Pater, & filius, & spiritus sanctus. Amen. Ite in pace, & amplius nolite peccare.**

¶ Como se leuarã o. S. Sacramento aos enfermos.

QVando ho sanctissimo Sacramento ouuer de ser leuado aos éfermos, de pois dos finaes q̃ se vsã fazer p̃a o pouo o acompanhar, & prestes todo o mays, segundo costume, auendo na ygreja disposição p̃a jssõ, yrão cõ elle ao menos dous sacerdotes, hũ q̃ o leue, & outro: & guardarão o modo seguinte: jrão rezãdo o canticũ graduũ, & outros psalmos de deuação, cõforme a distancia do lugar & disposição do tempo. E o sacerdote q̃ o ouuer de leuar, leue sobre peliz lauada & estola é cima: e hũa capa vestida se a ouuer na ygreja donde ho sanctissimo sacramento sair: & leuarã hũa custodia ou calez em q̃ vã ho sanctissimo sacramêto a leuando ante os peitos cõ muyta decencia & deuação: & por os hombros hũ véo muyto bõ e limpo q̃ cubra o sanctissimo sacramêto: & paleo se o ouuer:

& campaynha vá tangendo diáte, e tochas ou cirios accfos: & seja auifado o sacerdote que leue duas hostias consagradas húa pa o enfermo, & outra cõ q̄ torne pa a jgreja, & isto se farà nas jgrejas onde ouuer sacramento é q̄ le ponha o sanctissimo sacramento: & se o tẽpo for tal q̄ apague o lume dos cirios leuará húa aláterna cõ húa vela acesa, por q̄ o sanctissimo sacramento não vá sem lume: & leuarão agoa bẽta: & não auẽdo mais que o clerigo q̄ leua o sancto sacramento, irá rezando é voz jntelligiuel que se ouça. E os Curas mandarão auifar que tenham a casa do enfermo limpa & concertada, & posta húa mesa decentemente, em que se ponha a custodia ou callez com ho sanctissimo sacramento, & chegando o cura à porta do enfermo se voluerá pera o pouo & dirá:

Aqui jaz hum nosso jrmão

enfermõ, e como fiel christão quer receber o sanctissimo corpo de nosso saluador. Pede us q̄ por ele rezeis hũ **Paternĩ**, & hũa **Aue Maria**, pa q̄ nosso seõhor lhe dé graça cõ q̄ dignamente receba o seu sanctissimo corpo. Pede perdão por amor de nosso seõnor á qualquer pessoa a que teuer feito algũa coufa que nam deuesse fazer. E se per ventura alguem ho tem offendido, elle com boa vontade & charidade christãa lhe perdoa.

E entrando o sacerdote cõ o sanctissimo sacramento é casa do enfermo, dirá: **Pax huic dõmũ**. **Et oĩbus habitantibus in ea**. E logo diga ao enfermo **Hirmão**, jesu xpo nosso seõnor, e saluador cõ aquella caridade, e amor cõ q̄ morreo por nos saluar, jnstituio o sanctissimo sacramento de seu corpo, e sangue pa limpeza de nossas almas, cõforto dos atribulados,

Modo de leuar fora ho .S. Sacramento.

faude spiritual dos enfermos, fortaleza pera ha ora da morte: & singular companhia.

¶ Elle vos vé agora aqui visitar pa vos perdoar & alimpar vossa alma de vossos peccados: encomédai uos a elle & pedijlhe q̄ seja cō vosco, por q̄ se dignamente o receberdes, dar uos a faude na alma & no corpo. jsto ditopora a custodia ou calez na mesa q̄ pa jste fim ja estará cōcertada e lugar decēte. E quando o quiser poer, tentará primeiro cō a mão se está firme: & tanto q̄ o poser, lançará aguo a benta ao enfermo, & assi per a casa, dizēdo. **Añã.** Asperges me dñe. **&c. V.** Miserere mei Deus. **&c. V.** Glã patri. **&c. Añã.** Asperges. A qual acabada dirá. **V.** Ostende nobis domine misericordiã tuam. **R.** Et salutare tuum da nobis. **V.** Domine exaudi orationē meã. **R.** Et clamor me⁹ ad te veniat. **V.** Dominus vo-

biscum. **R.** Et cum spiritu tuo. Oremus.

Oratio.

EXaudi nos domine sãcte pater omnipotens, æterne Deus: & mittere dignare sanctũ angelũ tuum de cœlis, qui custodiat, foueat, p̄tegat, visitet, & defendat, omnes habitãtes in hoc habitaculo. Per Christũ dñm nostrũ. **R.** Amē.

¶ Acabada ha oraçam se irá o sacerdote onde ho enfermo jaz: & se elle ho não ouuio de cõfissã, pregũtar lhe há se se cõfessou, & a qué: & se lhe lembra mais algũa culpa. E se lhe responder q̄ si, ouça ho, & de lhe penitencia breue, & absolua ho. Sayba tãbem se pedio o sancto sacramento, & se está em disposiçã pa ho poder receber: & se q̄r particularmēte pedir perdã a alguẽ q̄ teuer offendido: ou q̄ elle sacerdote em seu nome o peça aos q̄ alli estão, ou teuer errado. E praticado isto, & o mais q̄ parecer

conueniente, faça logo a confissão geeral ao enfermo, muito de vagar, & deuotamente, começado cõ o final da cruz.

¶ Eu peccador me confesso a Deo todo poderoso, & á gloriosa sempre virgê Maria. &c.

¶ Acabada a confissão, pode lhe fazer a absoluição é particular. E volto á mesa tire da custodia o sancto sacramento, cõ muyto resguardo & veneração, adorandoo primeyro cõ os giolhos é terra. E depois de tirado, o tome sobre a patena cõ os dedos pollegares & indices de ábasas mãos: & assi cõ elle se vá ao enfermo. E pondo se é lugar onde o enfermo é trabalho possa teer os olhos no sancto sacramento, diga deuotamente bé pronunciado.

¶ Hirmão, este he o sanctissimo corpo de nosso sñor Iesu xpo & dadeyro deos & homé. Adoraeo & pedijlhe, q̄ por sua piedade aja misericordia com

vosco, & vos de sua graça: pera que dignamente ho recebais, Dizey tres vezes:

¶ Sñor, eu não sam dino q̄ vos entreis é minha morada: mas dita a vossa sancta palaura, minha alma será salua. Sñor é as vossas sanctas mãos é comédo minha alma. Creio senhor o que cre & ensina a sancta madre y greja: & protesto de sempre viuer em a vossa sancta fee catholica, & nella morrer.

¶ Estas palauras será bé pñuciadas, esperando q̄ o enfermo as possa jr dizédo & sentindo. E tanto q̄ as acabar, torne cõ muito affossego poer o sancto sacramento na custodia: & tome a particula q̄ tras pa ministrar ao enfermo, & cõ toda deuação lhe dé a cõmunhão, fazédo primeiro o final da cruz ante o enfermo cõ a particula, dizédo: **Accipe uianicũ corporis dñi nostri Iesu Christi: cui te custodiat ab hoste maligno,**

Modo de leuar fora ho .S. Sacramento.

& perducatur ad vitam eternam.

Amen. E dado o lauatorio lhe perguntará se tem necessidade de mais. E se disser q̄ si, delho. E depois de ho tomar, lhe dirá:

¶ **Irmão** day muitas graças a nosso sñor por vos deixar receber a si mesmo. praza a elle por sua piedade q̄ seja pa vossa salvação, & dirá. **℟.** Saluū fac seruū tuū.

E se for mulher: Saluā

fac ancillā tuā. **℟.** Deus meus

speratē in te. **℟.** Mitte ei dñe au-

xiliū de sancto. **℟.** Et de Sion

tuere eū, **ou** eā. **℟.** Nihil profi-

ciat inimic⁹ in eo, **ou** ea. **℟.** Et

filius iniquitatis non apponat

nocere ei. **℟.** Esto ei dñe turris

fortitudinis. **℟.** A facie inimi-

ci. **℟.** Dñe exau. **℟.** Et clamor.

℟. Dñs vobiscum. **℟.** Et cum.

Oremus. ¶ **Pera homē. O rō.**

Deus infirmitatis huma-

næ singulare præsidium,

auxilij tui super infirmū nrm

ostende virtutē: vt ope miseri-

cordiæ tuæ adiutus, ecclesiæ

tuæ sanctæ incolumis repræ-

sentari mereat. Per xpm dñm

nrm. **℟.** Amē. **pa molher. O r.**

Deus infirmitatis humane

singulare præsidium, auxilij

tui super infirmā nostrā ostende

virtutem: vt ope misericordiæ

tuæ adiuta, ecclesiæ tuæ sanctæ

incolumis repræsentari mereat. p

Christū dñm nostrū. **℟.** Amē.

¶ Depois de itelhe a bção, &

pergunte se q̄r receber a vnção.

¶ Isto acabado, tomará o sa-

cerdote a custodia, & se torna-

rá pa a ygreja. E tanto q̄ che-

gar ao altar, ponha a custodia

sobre elle, & é pee estando áte

ella espere ate q̄ chegue o po-

uo, entã mostrará o sancto sa-

cramento pa ser adorado. E

poendo é a custodia, ho tor-

nará ao sacrario. E depois de

cerrado, se vã ao lugar q̄ lhe

parecer mais cōueniente a de-

nũciar os perdões dizêdo assi:

¶ **A todos os q̄ acõpanhastes**
o sanctissimo sacramêto, sam

con-

concedidas per os sanctos pa-
dres muitas indulgencias &
perdões: & o Arcebispo nosso
prelado vos concede os seus.

¶ Hos peccados mortaes con-
fessay os a vossos cōfessores, po-
los veniaes fazei a cōfissão ge-
ral, & dizeitres vezes Benta &
louuada seja a paixão de nosso
sñor iesu xpo, ou conforme

ao misterio q̄ a igreja celebrar:

& o sacerdote em quãto elles
differem estas palauras diga:

Misereatur vestri. &c. & indul-

gentiã. &c. E lancelhes a ben-

ção dizendo: *Benedicat vos*

omnipotens Deus, pater, & fi-

lius, & spūs sanctus. &c. Amen.

¶ Auertera ho sacerdote que

na quellas parrochias donde o

sanctissimo sacramento fair &

não ouuer de tornar por nam

auer sacrario, á porta do enfer-

mo ditas as palauras: *Aqui*

jazhũ nosso jrmão. &c. dirá:

¶ Hos peccados mortaes con-

fessay os a vossos cōfessores po-

los veniaes fazey a confissão

geral, depoy s diga: dizey tres

vezes Benta & louuada seja a

payxã de nosso sñor Iesu xpo,

ou cōforme ao misterio que a

ygreja celebrar: & o sacerdote

é quãto elles differê estas pala-

uras diga: *Misereatur vñi. &c.*

& indulgētiã. &c. E lancelhes

a bēgã dizēdo. *Benedicat. &c.*

¶ *Ordo administrandi sacra-*
mentum vnctionis.

V Eniat sacerdos cū cleri-

cis: & ipse sit indutus su-

ppelliceo, & stola, & capa, si fu-

erit, portās crucē in manibus,

& oleũ sacratũ infirmorũ in

patena imposta disco: & in iti-

nerē recitēt psalmos aliquos cū

deuotioē, & precedāt ministri

cum aqua benedicta & libro.

Ingressis autē domũ infirmi,

sacerdos dicat: Pax huic do-

mui. &c. Et oĩbus habitantibus

in ea. Postea sacerdos cum cle-

ricis dicant antiphonam.

Signum

De vnctione infirmorum.

Signum salutis crucis pone
dñe in domibus istis, & nō
permittas angelū percutientē
introire in domibus in quibus
habitamus. De cœlo pone si-
gnū tuū dñe, & protege nos: et
non erit in nobis plaga nocēs.

*Deinde sacerdos in modū cru-
cis aspergat infirmū aqua be-
nedicta: postea aspergat oēs, qui
in domo sunt, dicens añam.*

Asperges me dñe hyssopo &
mundabor: lauabis me, & su-
per niuē dealbabor. *℣.* Misere-
re mei Deus: secundū magnā
misericordiā tuam. *℣.* Gloria
patri. *Sicut erat. p.* Lauabis
me. *℣.* Ostende nobis dñe mi-
sericordiā tuā. *℣.* Et salutare. *℣.*

Dñe exaudi. *℣.* Et clamor. *℣.*
Dñs vobiscū. *℣.* Et cū. Orem^r

Exaudi nos dñe san- *Oro.*
cte pater omnipotēs, eter-
ne Deus: & mittere dignare
sanctū angelū tuum de cœlis:
qui custodiat, foueat, ptegat,
visitet, & defendat, omnes ha-

bitates in hoc habitaculo. Per
Christū dñm nostrū. *℣.* Amē.

*Infirmus osculetur crucem, et
sacerdos ponat eam super me-
sam, & dicat: Oremus. Oro.*

Exaudi quęsumus dñe pre-
ces nostras, & cōfidentiū
tibi parce peccatis: vt quos
cōsciētie reatus accusat, indul-
gētia tuę pietatis absoluat. Per
Christū dñm nostrū. *℣.* Amē.

Oremus. *Oratio.*

banc iam am
Preueniat hūc famulū tuū
dñe misericordia tua: vt
omnes iniquitates eius celeri
indulgētia deleatur Per Chri-
stū dñm nostrum. *℣.* Amen.

Oremus. *Oratio.*

Adesto domine supplicati-
onibus nostris, ne desit ab

bac la tua
hoc famulo tuo clemētię tuę
lōginqua miseratio: sana vul-
nera, eiusq; remitte peccata, vt
nullis iniquitatibus à te sepa-

ta
rat^r: tibi dño deo nño seper va-
leat

leat adherere. Per Christum
dominum nostrum. *R.* Amen.

Oremus. *O*ratio.

Domine Deus noster, qui
offensione nostra non
irascaris, sed satisfactione pla-
caris, respice quæsumus ad
hunc iam am que
hunc famulum tuum, qui graui-
ter tibi peccasse cõfitetur: tuum
est enim absolutionem peccami-
num dare, & veniam præstare
peccantibus, qui dixisti pœni-
tentiam te male peccatorum,
quã mortem. Concede ergo

is tue

dñe huic famulo tuo, vt tibi
pœnitentiæ excubias celebret:
& correctis actibus suis, con-
ferri à te sèpiterna gaudia gra-
tuletur. Per Christum dñm no-
strum. *R.* Amen. Oremus. *O*ro.

Præsta quæsumus domine
is tue
huic famulo tuo dignum pœni-
tentia fructum: vt ecclesie tue
sanctæ, à cuius integritate de-
uiarat peccando, cõmissorum

reddatur innoxius, veniam con-
sequendo. Per Christum do-
minum nostrum. *R.* Amen.

In preparatione vntionis.
Prius iubeat sacerdos lauare
infirmum in locis, in quibus de-
bet poni oleum sanctum vnticis:
postea faciat septem pilas de stu-
pis, & ponat eas in disco ad pur-
gandum loca corporis infirmi,
quæ debet ungi à sacerdote,
& circūdet eum stupis summita-
tem pollicis dexteræ cum quo
debet ungeri infirmum. Dica-
tur Antiphona Dñs Iesus. *Psalmus.*

Domine quid multiplica-
ti sunt qui tribulant me?
multi insurgunt aduersum me.
Multi dicunt animæ meæ, nō
est salus ipsi in Deo eius. Tu
autem dñe susceptor meus es:
gloria mea, & exaltas caput meum.

Voce mea ad dñm clamaui:
& exaudiuit me de monte san-
cto suo. Ego dormiui & sopo-
rat' sum, et exurrexi: quia dñs
suscepit

De vñctione infirmorum :

suscepit me. **N**ō timebo mil-
 lia populi circundantis me: ex-
 urge dñe saluum me fac Deus
 meus. **Q**uoniā tu percussisti
 omnes aduersantes mihi sine
 causa: dentes peccatorū contri-
 uisti. **D**ñi est salus: & super po-
 pulum tuum benedictio tua.
Gloria patri. **S**icut erat. **Añā.**
Dñs Iesus loquutus est discipu-
 lis suis, in nomine meo dæmo-
 nia eijcite, & super ægros ma-
 nus vestras imponite, & bene
 habebunt. **O**remus. **O**ratio.
OMnipotens sempiterne
 Deus, qui per beatū apo-
 stolū tuum dixisti: Infirmatur
 quis in vobis, inducat presby-
 tero ecclesie & orent pro eo,
 vngentes eum oleo sancto in
 nomine dñi: & oratio fidei sal-
 uabit infirmum, & alleuiabit
 eū dñs: & si in peccatis sit, di-
 mittetur ei: **T**e suppliciter ex-
 oramus, vt hic famulus tuus
 per mysteriū nostrę vñctionis,

& donum tuę sanctę pietatis,
 peccatorū suorū veniā conse-
 qui, & ad vitā eternā peruenire
 mereatur. Per Christum dñm
 nostrū. **A**mē. **O**rem⁹ **O**ro.
Domine redēptor noster,
 per gratiā facti spūs, cura
 me
 langores istius infirmi, & sana
 ei⁹ vulnera, atq; dimitte pecca-
 ta, cunctosq; dolores cordis &
 corporis ab eo expelle: et plenā
 ei interius exteriusq; sanitatē
 misericorditer redde: vt ope
 misericordie tuę restitutus &
 sanatus, ad pristina reparetur
 officia. Per Christū dñm nrm,
Amē. **Hanc orationē dicat**
sacerdos pro se ipso. Oratio.
Adesto dñe supplicationi-
 bus nostris, & me qui etiā
 misericordia tua primus indi-
 geo, clemēter exaudi: vt quem
 non electione meriti, sed dono
 gratie tuę cōstituisi hui⁹ ope-
 ris

ris ministrum, da fiducia tui
muneris exequendi: & ipse in
nostro ministerio, quod tu epi
etatis est, operare. Per Christum
dñm nostrum. Amen. **Añã.**
Sana me domine. **Psalmus.**

Domine ne in furore tuo
arguas me: neque in ira
tua corripas me. **M**iserere
mei dñe quoniam infirmus sum:
sana me dñe, quoniam cõturbata
sunt ossa mea. **E**t anima mea
turbata est valde: sed tu dñe vñ
que quo? **C**onuertere dñe &
eripe animam meam: saluum me fac
propter misericordiam tuam.
Quonia non est in morte qui
memor sit tui: in inferno autem
quis confitebitur tibi? **L**abo-
raui in gemitu meo: lauabo
per singulas noctes lectum meum:
lachrymis meis stratum meum
rigabo. **T**urbatus est a furore
oculus meus: inueteraui inter
oēs inimicos meos. **D**iscedite
a me oēs, qui operamini ini-
quitatem: quoniam exaudiuit dñs

vocem fletus mei. **E**xaudiuit dñs
deprecationem meam: dñs oratio-
nem meam suscepit. **E**rubescant
& cõturbetur vehementer oēs
inimici mei: cõuertatur & eru-
bescat valde velociter. **G**loria pñi.
Sicut. **Añã.** Sana me dñe, quo-
nia cõturbata sunt ossa mea: et
anima mea turbata est valde,
sed tu dñe conuertere, & eripe
animam meam. **Tunc sacerdos**
ragat oleum cum summitate
pollicis dexteræ, cum quo polli-
ce debet vngere infirmum in lo-
cis signatis: & primo sumat
pilam de stupis præparatam, cum
digitis. s. pollice, & indice, &
medio manus sinistrae, ita di-
cendo: Per istam sanctam vntio-
ne. &c. Vngat in modum crucis
oculos, nares, & alia quinque lo-
ca: vt infra cõtinetur. Si forte
infirmus non habuerit oculos,
manus, aut pedes, vngatur iuxta
vbi habuit, vel potuit habere
eos. Et quando dixerit, Per visum,
auditum, &c. statim in quolibet vice

De vntione infirmorum.

purgabit illa loca cum supradictis pilis, & digitum suum purgabit in pane, qui est supra meam. Quæ pilæ debent seruari in disco, donec reuertantur in ecclesiam, de quibus disponet sacerdos, vt infra dicitur.

Prima vntio in oculis, incipiendo in dextero.

Per istam sanctam vntionem, & suam pijsimam misericordiam, indulgeat tibi dñs quidquid peccasti per visum. Amen. Oremus. **D**icat sacerdos sequentem orationem. **O**ro

Deus qui famulo tuo Ezechie regi ter quinos annos ad vitam donasti, quæsumus,

banc **lam am**
vt hunc famulum tuum à lecto suæ ægritudinis, tua potentia erigat ad salutem. Per Christum dñm nostrum. **R.** Amē. **Añã.** Erat quidam regulus. **Psal.**

Beatissimi, quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. **R**eatus vir, cui

nō imputauit dñs peccatum: nec est in spiritu eius dolus.

Quoniã tacui, inueterauerunt ossa mea: dū clamare tota die.

Quoniã die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in erumna mea, dū configitur spina. **D**elictum meum cognitum tibi feci: & iniustitiam meam non abscondi. **D**ixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam dño: & tu remisisti impietatem peccati mei. **P**ro

hac orabit ad te omnis sanctus: in tempore opportuno. **V**erūta men in diluuiō aquarum multarū, ad eum nō approximabūt. **T**u es refugium meum à tribulatione, quæ circūdedit me: exultatio mea erue me à circū-

dantibus me. **I**n intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos. **N**olite fieri sicut equus & mulus: quibus non est intellectus. **I**n chamo & freno maxillas eorū constringe, qui

non approximāt ad te. **M**ulta flagella peccatoris: sperantem autē in dño misericordia circūndabit. **L**ætamini in dño & exultate iusti: & gloriamini oēs recti corde. **G** Papri. **S**icut erat. **Añā** Erat quidā regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum: hic quum audisset quia Iesus veniret in Galilæā, rogabat eū, vt descenderet, & sanaret filium eius.

¶ Secunda vñctio in auribus, incipiendo in dextera.

Per istam sanctam vñctionem, & suam pijsimā misericordiam, indulgeat tibi dñs quid quid peccasti per auditū. **Amē.** **Oremus.** **Dicat sacerdos sequētē orationē.** **Oro.**

Respice quæsumus dñe hunc famulū tuum infirmitatē sui corporis laborantē: & animā refoue, quam creasti: vt castigationibus emēdatus,

continuò se sentiat tua medicam

cina saluatum. **Per Christum dñm nostrum. & Amē. Añā.** **Dñe descende. Psalmus.**

Domine ne in furore tuo arguas me: neq; in ira tua corripas me. **Q**uoniā sagittę tuę infixę sunt mihi: & cōfirmasti super me manum tuam.

Non est sanitas in carne mea à facie irę tuę: nō est pax oīsib; meis à facie peccatorū meorū.

Quoniā iniquitates meę supgressę sunt caput meū: & sicut onus graue grauatae sunt super me. **P**utruerūt & corruptę sunt cicatrices meę: à facie insipientiæ meę. **M**iser factus sū, & curuatus sum vsq; in finem: tota die cōtristat' ingrediebar.

Quoniam lūbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea. **A**fflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebā à gemitu cordis mei.

Dñe ante te omne desiderium meum

De vntione infirmorum.

meum: & gemitus meus à te non est absconditus. **C**or meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. **A**mici mei & proximi mei aduersum me appropinquaerunt: & steterunt. **E**t qui iuxta me erant de longe steterunt: et vim faciebant, qui querebant animam meam. **E**t qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur. **E**go autem tanquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum. **E**t factus sum sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones. **Q**uonia in te domine speraui: tu exaudies me domine Deus meus. **Q**uia dixi, nequando supergaudeat mihi inimici mei: & dum commouetur pes meus, super me magna locuti sunt. **Q**uonia ego in flagella paratus sum: et dolor meus in conspectu meo seper.

Quonia iniquitatem meam annuntiabo: & cogitabo pro peccato meo. **I**nimici autem mei viuunt & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt, qui oderunt me iniquè. **Q**ui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quonia sequebar bonitatem. **N**e derelinquas me domine Deus meus: ne discesseris à me. **I**ntende in adiutorium meum domine Deus salutis meae. **G**loria patri. **S**icut erat. **A**nti. Domine descende vt sanes filium meum, priusquam moriatur: dicit ei Iesus, vade, filius tuus viuit. **A**llel. **Tertia vntio in ore.** **P**er istam sanctam vntionem, & suam pijsimam misericordiam, indulgeat tibi dominus quid quid peccasti per gustum. **A**men. **O**remus. **D**icat sacerdos sequentem orationem. **O**ratio. **D**eus, qui facturae tuae pio semper dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris: &

hunc

hanc **iam tuam**
 hunc famulū tuum ex aduersa
 valetudine sui corporis labo-
 rantem, placatus respice, & vi-
 sita in salutarituo, ac cœlestis
 gratiæ præsta medicinam. Per
 Christū dñm nrm. Amen.

Ant. Cor contritū. **Psalmus.**

Miserere mei Deus secūdū
 magnā misericordiam
 tuam. **E**t secundum multitu-
 dinem miserationū tuarum:
 dele iniquitatē meā. **A**mplius
 laua me ab iniquitate mea: &
 à peccato meo munda me.

Quoniam iniquitatē meam
 ego cognosco: & peccatum
 meum contra me est semper.

Tibi soli peccaui, & malum
 corā te feci: vt iustificeris in ser-
 monib9 tuis, & vincas cū iudi-
 caris. **E**cce enim in iniquitati-
 bus conceptus sum: & in pec-
 catis concepit me mater mea.

Ecce enim veritatē dilexisti: in-
 certa & occulta sapientiæ tuæ
 manifestasti mihi. **A**sperges

me dñe hyssopo & mūdabor:
 lauabis me, & super niuem de-
 albabor. **A**uditui meo dabis
 gaudium & lætitiā: & exul-
 tabūt ossa humiliata. **A**uerte
 faciem tuam à peccatis meis:
 & ōnes iniquitates meas dele!

Cor mundū crea in me Deus:
 & spiritum rectum innoua in
 visceribus meis. **N**e proijcias
 me à facie tua: & spiritū sanctū
 tuum ne auferas à me. **R**edde
 mihi lætitiā salutaris tui: & spi-
 ritu principali confirma me.

Docebo iniquos vias tuas: &
 impij ad te cōuertētur. **L**ibera
 me de sanguinibus Deus Deus
 salutis meę: & exultabit lingua
 mea iustitiā tuam. **D**ñe labia
 mea aperies: & os meū annūti-
 abit laudē tuā. **Q**uoniam si volu-
 isse sacrificiū, dedisē vtiq;: hō
 locustis nō delectaberis. **S**a-
 crificiū deo spūs cōtribulatus:
 cor cōtritū & humiliatū Deus
 nō despicias. **B**enignefac dñe
 in bona voluntate tua Sion:

De vnctione infirmorum.

vt ædificetur muri Hierusalé.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos. **G**loria patri. **S**icut erat. **Añã** Cor cõtritum & humiliatũ Deus nõ despicias: sed propter magnã misericordiã tuã miserere mei deus. **Quarta vnctio in narib'.**

Per istam sanctã vnctio-
nem, & suam pijsimã misericordiã, indulgeat tibi dñs, quidquid peccasti per odoratũ. **℞. Amē. Oremus. Dicat sacerdos sequẽte orationẽ. Oño.**

Deus qui humano generi salutis remedium, & vite æternę munera contulisti, cõ-

le tuę

serua huic famulo tuo tuarũ dona virtutum: & concede, vt medelam tuam non solum in corpore, sed etiã in anima sentiat. Per Christum dominum nostrum. **℞. Amē. Añã** Dñe puer meus.

Psalms.

Domine exaudi orationẽ meã: & clamor meus ad te veniat. **N**õ auertas faciẽ tuã à me: in quacũq; die tribulor, inclina ad me aurem tuam. **I**n quacũq; die inuocauero te, velociter exaudi me. **Q**uia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremiũ aruerũt.

Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panẽ meum.

A voce gemitus mei, adhæsit os meũ carni meæ. **S**imilis factus sum pelicano solitudinis: fact' sum sicut nycticorax in domicilio. **V**igilavi, & factus sũ sicut passer solitari' in tecto.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, aduersum me iurabant.

Quia cinerẽ tãquã panẽ manducabã: & potũ meũ cum fletu miscebam. **A** facie iræ indignationis tuæ: quia eleuans allifisti me. **D**ies mei sicut umbra declinauerunt: & ego sicut

sicut foenum arui. **T**u autem domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generatione & generationem. **T**u exurgens domine miserberis Sion: quia tēpus miserendi eius, quia venit tempus. **Q**uoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: & terræ eius miserebuntur. **E**t timebunt gētes nomen tuum dñe: & oēs reges terræ gloriam tuam: **Q**uia ædificauit dñs Sion: & videbitur in gloria sua. **R**espexit in orationē humiliū: & nō spreuit preces eorū. **S**cribātur hæc in generatione altera: & populus, qui creabitur, laudabit dñm. **Q**uia prospexit de excelsō sancto suo: dñs de cœlo in terrā aspexit. **V**t audiret gemitus cōpeditorū: vt solueret filios interēptorū. **V**t annūciēt in Sion nomen dñi: & laudē eius in Hierusalem. **I**n conueniēdo populos in vnum: & reges vt seruiāt dño.

Respondit ei in via virtutis suę: paucitatem dierum meorum nūtia mihi. **N**e reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui. **I**nitio tu dñe terram fundasti: & opera manūū tuarum sunt cœli. **I**psi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimētum veterascent. **E**t sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autē idē ipse es, & anni tui nō deficient. **F**ilij seruorum tuorum habitabūt: & semen eorū in seculū dirigetur. **G**la p̄ri. **S**icut erat: **A**n̄a Dñe puer meus iacet paralyticus in domo, & malè torquetur: & ait illi Iesus, ego veniam & curabo eum. **Q**uinta vñctio in manibus, incipiendo in manu dextera. **E**t si ille, qui debet martyri, fuerit presbyter, vngatur extra supra manus: si autē, vngatur in palmis manūū, vt sic conseruetur est.

De vntione infirmorum.

Per istam sanctam vntio-
nem, & suam pijsimam
misericordiam, indulgeat tibi
dominus, quidquid peccasti
per tactum manuum. Amen.
Oremus. **Dicat sacerdos se-**
quentem orationem. Oratio.
Virtutum celestium Deus,
qui ab humanis corpo-
ribus omnem langorem, &
omne infirmitatem precepti
tui potestate depellis: adesto
le tue
propitius huic famulo tuo, vt
fugatis infirmitatibus, et viri-
bus receptis, nome sanctum tuum,
instaurata protinus sanitate,
benedicat. Per Christum dnm
nostrum. **& Amen. Antia.** Dne
non sum dignus. **Psalmus.**
DE profundis clamaui ad
te dne: dne exaudi vocem
meam. **Fiant aures tue inten-**
dentes, in vocem deprecationis
meae. Si iniquitates obserua-
ueris dne, dne quis sustinebit?
Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui
te dne. **S**ustinuit anima mea
in verbo eius: sperauit anima
mea in dno. **A** custodia matu-
tina vsq; ad noctem, speret Israel
in domino. **Q**uia apud dnm
misericordia: & copiosa apud
eum redemptio. **E**t ipse redimet
Israel ex omnibus iniquitatibus
eius. **G**loria patri. **S**icut erat. **Antia.**
Dne non sum dignus vt intres
sub tectum meum: sed tantum dic
verbo, & sanabitur puer meus.
Sexta vntio fiat in pedibus su-
pra ipsos, incipiendo in dextero
Per istam sanctam vntio-
nem, & suam pijsimam
misericordiam, indulgeat tibi
dominus, quidquid peccasti
per incessum pedum. Amen.
Oremus. **Dicat sacerdos se-**
quentem orationem. Oratio.
Domine sancte pater om-
nipotes eterne Deus, qui
fragilitate conditionis nostre,
infusa virtutis tue dignatione,
confirmas: salutaribus remedijs
pie-

pietatis tuæ corpora nostra & manuum tuarum meditabar.
 membra vegetentur, ac super **E**xpandi manus meas ad te:

banc lam tuam

hunc famulum tuum intende placatus: vt omni necessitate corporeæ infirmitatis exclusa,

ca

gratia in eo pristinae sanitatis pfectè reparetur. Per Christū dñm nostrū. Amen. **Añā.**

Quū sol autē occidisset. **Pfal.**

Domine exaudi orationē meā, auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua iustitia.

Et nōn intres in iudiciū cum seruo tuo: quia non iustificabitur in cōspectu tuo ōnis viuēs.

Quia persecutus est inimicus animam meā: humiliavit in terra vitā meā. **C**ollocauit me in obscuris sicut mortuos seculi: & anxius est super me spūs me9: in me turbatū est cor meum.

Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: & in factis

anima mea sicut terra sine aqua tibi. **V**elociter exaudi me dñe: defecit spūs meus. **N**on auertas faciē tuā à me: & similis ero descendentibus in lacum.

Auditā fac mihi manē misericordiā tuā: quia in te speraui.

Notam fac mihi viam, in qua ambulē: quia ad te leuaui animam meam.

Eripe me de inimicis meis dñe, ad te confugi: doce me facere voluntatē tuā,

quia Deus meus es tu. **S**piritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum dñe viuificabis me in equitate tua.

Educes de tribulatione animam meam: & in misericordia tua disperdes oēs

inimicos meos. **E**t perdes oēs, qui tribulant animam meam: quoniā ego seruus tuus sum.

Gloria patri. **S**icut erat.

Añā. Quum sol autem occidisset, omnes qui habebant

infirmos

De vñctione infirmorum.

infirmos varijs lāgoribus du-
cebant illos ad Iesum, & cura-
bantur. ¶ **Septima vñctio in
lumbis, vel paulo inferius, vel
in latere, si aliter cōmodè non
potest fieri: vel in vmbilico si
fuerit femina, vel paulo supe-
rius, propter honestatem.**

Per istam sanctā vñctio-
nem, & suam pijsimam
misericordiam, indulgeat tibi
dominus, quidquid peccasti
per ardorem libidinis. Amen.
**Oremus. Dicit sacerdos se-
quentem orationem. Oratio.**

Per istam sanctā vñctionē,
& Dei benedictionem,
munderis ab omni sorde pec-
cati, & sanctificetur manus tuę
& os, cor quoq; & tactus, odo-
ratus, visus, auditus & gustus,
totusq; corporis & animæ tuę

neq;

sensus: vt idoneus efficiaris ad
inuocandū atq; sanctificandū
Deum & benedicendum no-
men eius. Reddat tibi dñs læ-

titiam salutaris tui: & spiritū
principali confirmet te: spūm
sanctū innouet in visceribus
tuis, & nō auferat illū à te. Sed
benedictio Dei pa-
tris, & fi-
lij, & spūs sancti descen-
dat super te, copiosaq; super ca-
put tuū defluat: & in extrema
totius corporis tui parte descē-
dat. Interius exteriusq; te re-
pleat: atq; circūdet, ac semper
sit tecum. **¶ Amen.**

**Et ilico
sacerdos purificet digitos suos
cum pila stupæ iam preparata,
quam reponat cum alijs: vel
cū medulla panis. Añā. Sana-
mam istam**

dñe infirmū istum. Psalmus.

Deus misereatur nostri, &
benedicat nobis: illūmi-
net vultum suum super nos &
misereatur nostri. **V**t cognos-
camus in terra viam tuam: in
ōnibus gentibus salutare tuū.
Confiteatur tibi populi deus:
confiteantur tibi populi om-
nes. **L**ætentur & exultent
gentes

gentes quonia iudicas populos in æquitate: & gentes in terra dirigis. **C**onfiteantur tibi populi Deus, confiteatur tibi populi omnes: terra dedit fructu suu. **B**enedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant eu omnes fines terre.

Gloria patri. **S**icut erat. **Aññ.**

Sana dñe infirmu istu, & me-
cam

dicare eum spiritali medica-
ca
mine: vt pristinae sanitati resti-
ca

tutus, gratiaru tibi in ecclesia
tua referat actionem. **Hic sa-
cerdos & ministricu alijs circũ
stantibus fleant genua, & sa-
cerdos incipiat suffragia, & alij
respondeant, vt sequitur.**

KYrie eleison. **C**hriste e-
leison. **K** yrie eleison. **P**a-
ter noster. **Sub silētio** **ñ.** Et ne
am

nos. **ñ.** Sed libera. **ñ.** Saluum
am am
fac seruũ tuum. **ñ.** Deus meus

sperantem in te. **ñ.** Conuertere
dñe vsque quo. **ñ.** Et depreca-

am am
bilis esto super seruum tuum.
ca

ñ. Nihil pficiat inimic' in eo.

ñ. Et filius iniquitatis nõ appo-
nat nocere ei. **ñ.** Dominus

am
conseruet eum, & viuificet
am am cam

eum, & beatum faciat eum in
cam

terra. **ñ.** Et non tradat eum in
manu inimicoru eius. **ñ.** Dñs

opem ferat illi. **ñ.** Super lectu
doloris eius. **ñ.** Dñs custodiat
cam

eum ab omni malo. **ñ.** Custo-
diat animam suam dominus.

ñ. Mitte ei dñe auxilium de
sancto. **ñ.** Et de Sion tuere eu.
am

ñ. Libera eum Deus Israel. **ñ.**

Ex omnibus tribulationibus
suis. **ñ.** Ostende ei dñe miseri-
cordiam tuam. **ñ.** Et salutare
tuu da ei. **ñ.** Ad te dñe leuam
am

De vñctione infirmorum :

animam meã. *R.* Deus meus
in te confido non erubescã. *V.*

Beatus qui intelligit super ege-
num & pauperem. *R.* In die

mala liberabit eũ dñs. *V.* Dñe
exaudi orationem meam. *R.*

Et clamor. *V.* Dñs vobiscũ.
R. Et cum. Oremus. **Surgat**

sacerdos, & alij. **Oratio.**

OMnipotens sempiterne

Deus, qui in nomine vni-

geniti filij sui misit spiritum

sancũ secundum promissionẽ

suã discipulis suis, effundat su-

per te paraclẽtũ septiformẽ de

coelis: repleat te spiritu cõsiliij

& fortitudinis, spiritu sapiẽtiẽ

& intellectus, qui excoquat

omnem rubiginẽ peccatorũ:

puræ mētis affectu, & ab om-

nium inimicorũ visibilibus &

inuisibiliũ infestationibus vel

incurfu liberet: perducaturq; ad

gratiam & gloriam regni sui.

Cui honor & gloria, virtus &

imperium p̄manet in sc̄la secula

seculorũ. *R.* Am̄c. Oremus. **Oro.**

DEus humani generis be-

nignissime conditor, &

misericordissime reformator:

qui hominem inuidia diaboli

ab æternitate deiecit, vñcti

sanguine filij tui redemisti, viui

fica hũc famulum tuũ, quem

banc iam tuã quam
quam am
am
letuẽ
quem non derelinquis deuiũ,
assume correctum. Moueant
pietatem tuã quæsumus dñe
huius famuli tui lachrymosa
suspiria: tu eius medere vulne-
ribus, tu iacenti manum por-
rige salutarem, ne ecclesia tua
aliqua sui corporis portione
vastetur

vastetur, ne grex tuus detri-
 mentum sustineat, ne de fa-
 milia tua damno inimicus ex-
 ultet: ne renatum salutare lau-
 cro mors secunda possideat.
 Tibi ergo dñe supplices preces
 fletu cordis effundim⁹, tu par-
 ce cōfidenti: vt sic in hac mor-
 talitate, peccata sua defleat,
 quatenus in tremendi iudicij
 die sententiā damnationis eter-
 næ euadat: & nesciat quod ter-
 ret in tenebris, quod stridet in
 flāmis, quod cruciat in tormē-
 tis, atq; ab erroris via, ad iter

is
 reuersus iustitiæ, nequaquam
 vulneribus vltra saucietur: sed
 integrum sit ei atq; tranquillū
 quod gratia tua cōtulit, & mi-
 sericordia reformauit. Per
 Christum dñm nostrum. **Re.**
 Amen. Oremus. **Oratio.**

Dominus Iesus Christus
 apud te sit, vt te defēdat.
Re. Amen. Intra te sit, vt te re-
 ficiat. **Re.** Amen. Circa te sit, vt

te conseruet. **Re.** Amen. Ante
 te sit, vt te deducat. **Re.** Amen.
 Super te sit, vt te benedicat. **Re.**
 Amē. Pro te sit, vt te redimat.
 Qui cū patre & spiritu sancto
 viuit, & regnat per oīa secula
 seculorū. **Re.** Amē. **Benedictio.**

Benedicat te Deus cœli. **Re.**
 Amē. Adiuuet te xp̄s filius
 Dei. **Re.** Amen. Corpus tuū in
 seruitio suo custodiat. **Re.** amē.

Gratia suam ad prouectū ani-
 mę tuę in te augeat. **Re.** amen.
Ab omni malo te liberet.
 amē. **D**extera sua sancta te de-
 fendat. **Re.** amen. **Q**ui sanctos
 suos semper adiuuat, ipse te ad-
 iuuare & cōfortare dignetur.

Qui in trinitate perfecta viuit
 & regnat Deus per oīa secula se-
 culorū. **Re.** amen. **Benedictio.**

Benedicat te Deus pater. **Re.**
 Amen. Saluet te Dei fili⁹. **Re.**
 amen. Illuminet te spūs san-
 ctus. **Re.** amen. Corpus tuū cu-
 stodiat. **Re.** amē. Animā tuam
 saluet. **Re.** amē. **C**or tuum irra-

dict

dict. *℞. Amé.* *S*ésūm tuū dirigit. *℞. Amé.* Et ad supernā vitā perducatur. Qui trinus & vn̄ uiuit & regnat per omnia sc̄la seculorū. *℞. Amé. Benedictio.*

Benedicat te Deus, qui in principio cūcta creauit ex nihilo. *℞. Amé.* Benedicat te Dei filius, qui de supernis sedibus ad nos redimendos venit.

℞. Amé. Benedicat te spiritus, qui in specie columbæ in Iordanis flumine super Christū requieuit: ipseq; in trinitate sanctificet, quē venturū expectamus ad iudiciū, Iesus Christus dñs Deus noster, qui uiuit & regnat in secula seculorum. *℞. Amen.*

Oratio.

Orem⁹ fratres dñm deū nostrū pro fratre nostro, quem ad præsens malū langoris ex-

ulcerat: ut eum dñi pietas cœlestibus dignetur curare medicinis: ut qui dedit animā, det

& salutem. Per Christū dñm nostrū. *℞. Amé. Orem⁹. Oꝛo.*

Deus omnipotēs saluator & redēptor generis humani, qui apostolis suis dedit ligādi & soluendi potestatem, ipse te absoluerē dignetur à cūctis iniquitatibus tuis: & quantum mee fragilitati permittitur, auxiliante ipso, sis absolutus ante faciem illius.

¶ Omnes presbyteri qui ibi fuerint vnusquisq; per se tenēs stolā dicat super infirmum sequētē absolutionē. Absolutio.

Dominus Iesus Christus, qui dixit discipulis suis, quæcūq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueritis super terram, erūt soluta & in cœlis: de quorum numero quāuis indignos nos esse uoluit, ipse te absoluat per ministeriū nostrū ab omnibus peccatis tuis, quæcūq; cogitatione, locutione, operatione

operatione negligenter egisti:
atque à nexibus peccatorum

ram

absolutum te perducere digne
tur ad regna coelorum. Qui
viuit & regnat per omnia se-
cula seculorum. *R.* Amen.

ET benedictio Dei pa-
tris omnipotentis, & fi-
lij, & spiritus sancti descē-
dat super te, & maneat sem-
per. *R.* Amen.

*¶ His expletis, sacerdos & alij
reuertantur ad ecclesiam, mo-
do & forma sicut venerunt:
sacerdos deferens in disco vas
olei, & pilas de stupa, quibus
terfit loca corporis infirmi, to-
tū coopertū toballa: & sacer-
dos cōburat pilas in fōte baptis-
mali, & vas olei diligēter lauet.*

¶ Notar seão acerca destes sa-
cramētos as regras seguintes,
pera que ho sacerdote se tire de
algūas duuidas.

¶ Primeiramente sendo o en-
fermo confessado & cōmun-

gado, o sacerdote ho amcesta-
rà que receba ho sacramento
da sancta vñção em tempo q̄
estè cō entēdimento & iuyzo,
pa cō deuaçã o poder receber:
& não espere chegar a hora q̄
estè sem acordo & se deuação.

¶ Item este sacramento se ha
de dar aos enfermos de que se
teme perigo de morte & a pes-
soas que por sua ydade ja rece-
beram ho sancto sacramento
da Eucharistia.

¶ Item se o enfermo estiuer ja
tãto no estremo da morte q̄ se
tema nã se poder acabar o offi-
cio jntegramēte, etã o sacerdo-
te dita primeiro per si a oração
*Adesto dñe supplicationibus
nostris, & me quietiam. &c.*

¶ Poderá logo vngir os lugares
assinados dizendo em cada
lugar, *Per istam sanctam, &c.*
E depoy disto acabado, se ajn-
da viuer o enfermo, poderá di-
zer os psalmos & o mais q̄ fi-
cou por dizer do officio.

ORDO AD

sepeliendum mortuos.

Infirmo iam defuncto, loto, & inuoluto vt est consuetudo: sacerdos indutus superpelliceo & stola imposta, secum deferens crucem, aquam benedictam & librum eat in domum defuncti, & commendet corpus eius: & post commendationem fiat signum campanæ more solito in ecclesia. Quod si oportuerit, vt prius fiat signum, quàm cōmendetur: sacerdos & clerici induti superpelliceis deferētes secum stolam, librum, aquam benedictam & crucem pręuam procedant processionaliter cum silentio: & ante ostium defuncti sacerdos accipiat stolam & librum, & commēdet corpus defuncti in lecto iam positum: & voce alta recitet, & alij simul prosequentes. *℞.*

Subuenite sancti Dei: Occurrite angeli domini, suscipientes animam eius. *℞.* Offerentes eam in conspectu altissimi. *℞.* Suscipiat te Christus, qui creauit te: & in sinū Abrahæ angeli deducant te. *℞.* Offerentes. *℞.* Si defunctus fuerit homo, repetatur respōsorium tertio. Si vero fuerit mulier, repetatur bis: & in fine

ultimę repetitionis respōsoriū dicatur versus. Requie æternam dona ei dñe. *℞.* Et lux perpetua luceat ei. *℞.* Offerentes. *K* yrie eleison. *C*hriste eleison. *K* yrie eleison. *P*ñ nñ. *Tunc aspergatur corpus defuncti aqua benedicta. ℞.* Et ne nos inducas in tentationē. *℞.* Sed libera nos à malo. *℞.* A porta inferi. *℞.* Erue dñe animam

mam eius. *V.* Domine exaudi
orationem meam. *R.* Et clamor
meus ad te veniat. *V.* Dñs vo-
biscum. *R.* Et cum spiritu tuo.
Oremus.

Oratio.

Pro recordationis affectu
fratres charissimi cōme-
morationem facimus chari no-
strę *quam*

stri. *N.* quem dominus de ten-
tationibus huius seculi assum-
psit: obsecrantes misericordiam
Dei nostri: ut ipse ei tribuere
dignetur placidam & quietam
mansionem: & remittat omnes
lubricę temeritatis offensas: ut
cōcessa plenę venię indulgē-
tię, quidquid in hoc seculo
proprio vel alieno reatu deli-
quit, totum ineffabili pietate
ac benignitate sua deleat &
abstergat. Quod ipse prestare
dignetur: cuius regnum & im-
perium sine fine permanet in
secula seculorū. *R.* Amē. *Oro*

Deus cui omnia viuunt, &

cui non pereunt moriendo cor-
poram nra, sed mutatur in me-
lius, te supplices deprecamur:
ut suscipi iubeas animam fa-
mule tuę

mulę tuę. *N.* per manus sancto-
rum angelorū tuorum in sinu
amici tui Abrahę patriarchę:
resuscitadāmq; in nouissimo
magni iudicię die, & quidquid
vitiorum, fallente diabolo,
cōtraxit, tu pius & misericors
ablue indulgēdo. Per Christū
dñm nostrū. *R.* Amē. *Oratio.*

Suscipe dñe animam famu-
le tuę *quā*
li tuę. *N.* quę de ergastulo
huius sc̄pi vocare dignatus es:
& libera eā de principibus tene-
brarum, & de locis pœnarum:
ut absolutis omnium vinculis
peccatorum, quietis ac lucis
æternę beatitudine p̄fruat: &
inter sanctos & electos tuos
in resurrectionis gloria resusci-
tari mereatur. Per Christum,
Deinde sequitur. *V.* Requiem

Ordo ad sepeliendum mortuos.

æternam dona ei domine. *Re.* inferorum redde extorrem: vt
Et lux perpetua luceat ei. *Re.* A segregata ab infernalibus clau
porta inferi. *Re.* Erue domine stris, sanctorū mereatur adu
animam eius. *Re.* Domine ex nari consortio. Per Christum,
audi orationem meam. *Re.* Et **Et post cōmendationem dica
clamor me⁹ ad te veniat. Or.** tur Responsorium sequens.

DEus vitæ dator & huma
norum corporum repa
rator, qui te à peccatoribus ex
orari voluisti: exaudi preces,
quas speciali deuotione pro

le tue

anima famuli tui. **N.** Tibi la
chrymabiliter fundimus: vt li
berare eam ab inferorū crucia
tib⁹, & collocare inter agmina
sanctorum tuorū digneris: ve
ste quoq; cœlesti, & stola im
mortalitatis indui, & paradisi
amœnitate cōfoueri iubeas.
Per Christum. **Alia oratio.**

DEus qui humanarū ani
marum æternus amator

le tue

es, animam famuli tui. **N.** quā
vera, dū in corpore maneret,
tenuit fides, ab omni cruciatu

MEmēto mei Deus: Quia
uentus est vita mea. *P.*

Nec aspiciet me: Visus homi
nis. *Re.* Et non reuertetur: Ocu
lus meus, vt videat bona. *P.*

Nec aspiciet. **Kyrie eleison.**

Christe eleison. **Kyrie eleiso.**

Paternoster. **Aspergatur de**

functus aqua benedicta. Re. Et

ne nos inducas in tētationē.

Re. Sed libera nos à malo. *Re.* A

porta inferi. Erue. *Re.* Domine

exaudi orationem meam. *Re.*

Et clamor meus ad te veniat.

Re. Dominus vobiscum. *Re.* Et

cum spiritu tuo. **Dicatur ora**

tio cōpetens defuncto.

Postea corpus defuncti duca

tur ad ecclesiam precedente

cruce. Et cātor in medio pro

cessionis incipiat. Añam.

Subuenite

S & alij pro
sequentes
perficiant
añam.

Subveni te sancti De i oc cur-

rite ange li domini suscipien tes a nimam eius. **P.**

Offe rentes e am in conspectu al tiffi mi.

**Qua finita can-
tor incipiat psal-
mum.**

Mise rere mei Deus.

Et alij perficiant versum. Tunc cantor repetat añam. Subue-
nite sancti Dei. Et alij prosequentes perficiant añam: & sic fiet
in alijs versibus. Et repetatur psalmus modo prædicto si opus
fuerit. Intranses verò cimiterium ecclesie cantor incipiat Res.

Ordo ad sepeliendum mortuos.

Ndu ta est ca ro mea pu tre di ne,

& fordi bus pul ue ris cu-

tis mea aru it & cōtracta est. **p** Memen to

mei domine quia ventus est vi ta mea. **x** Dies

me i velo cius transi erunt
quàm

Quã à texen te te la fuc ci di tur &

consumpti sunt abf q; vl la

spe p̄. Memen to.

Quo finito, & defuncto
posito in loco consueto,
dicatur: **K** yrie el. **C** hri-
ste el. **K** yrie el. Et sacer-
dos stas ad caput defuncti

cum stola, dicit. **P** atern̄. **A**spergatur defunctus aqua bene-
dicta. **℟**. Et ne nos **℞**. Sed libera **℟**. A porta inferi **℞**. Erue **℟**.
Dñe exaudi **℞**. Et clamor **℟**. **D**ñs vobiscū **℞**. Et cum. **O**re-
mus. **D**icatur oro cōpetens defuncto. **℟**. **R**equiē aeternā. **℞**.
Et lux. **℟**. **R**equiescāt in pace. **℞**. **A**mē. **H**is finitis, clerici pre-
parat se ad decārandū vigiliā. Interim sacerdos preparat se, &
decantetur missa, si tēpus congruū fuerit. Finita missa, sacer-
dos indutus vestimētis, & oēs alij in gradu suo veniāt ordi-
natē, & stē hinc inde p̄cessionaliter iuxta feretrum: & stante
sacerdote ad caput defuncti cū aqua benedicta & libro, cātor
incipit **℞**. **H**eu mihi dñe, **Q**uia peccaui nimis in vita mea:

Ordo ad sepeliendum mortuos.

quid faciã miser, vbi fugiam
nisi ad te deus meus? miserere
mei. *p.* Dũ veneris, Innouissi-
mo die. *v.* Anima mea turba-
ta est valde: sed tu dñe succur-
re ei. *p.* Dũ veneris, In nouissi-
mo die. *k* yrie el. *C*hristee el.
*K*yrie el. *P*ater nř. *Sacerdos*
aspergat aquam benedictam
super defunctum. v. Et ne nos.
Sed libera nos à malo. *Psal.*
*L*euauit oculos meos in
montes: vnde veniet auxi-
lium mihi. *A*uxilium meum
à dño: qui fecit cœlum & ter-
ram. *N*on det in cōmotionē
pedem tuum: neq; dormitet,
qui custodit te. *E*cce non
dormitabit, neque dormiet,
qui custodit Israel. *D*ñs custo-
dit te, dñs protectio tua: super
manū dexterā tuā. *P*er diē, sol
nō vret te: neq; luna per noctē.
*D*ñs custodit te ab omni ma-
lo: custodiat animam tuā dñs.
*D*ñs custodiat introitū tuū, &
exitū tuū: ex hoc nūc & vsq; in

seculum. *v.* Requie. *v.* Et lux.

A porta inferi. Erue dñe. *D*ñe
exaudi. Et clamor. *D*ñs vo-
biscum, Et cū. Oremus. *Oro.*

*N*on intres in iudicium
tua

cum seruo tuo dñe, quoniam
nullus apud te iustificabitur
homo, nisi per te omniū pec-
catorum tribuatur remissio:

esm

non ergo eum tua quæsumus
dñe iudicialis sentētia premat,

quam

queni tibi vera supplicatio fi-
dei Christiane commendat,
sed gratia tua illi succurrente,
mereatur euadere iudiciū vlti-

que

onis; qui dũ viueret, insignit⁹
est signaculo sanctę trinitatis.

Per xpm dñm nřm. Amē. *v.*

*P*eccantem me quotidie
Et non me poenitentem

timor mortis conturbat me

p. Quia in inferno *nulla est*

redēptio, miserere mei Deus, et

salua me. *v.* Deus in nomine

tuo saluum me fac: Et in misericordia tua libera me. *p.*

Quia in infern. *k.* yrie eleison.

Christe eleison. *k.* yrie eleiso.

Sacerdos aspergat defunctum aqua bñdicta, & dicat: P r n r.

Et ne nos. R. Sed libera. *ps.*

DE profundis clamaui ad te dñe: dñe exaudi vocem meam. *F*iant aures tue intendentes, in vocem deprecationis meae. *S*i iniquitates obseraueris dñe, dñe quis sustinebit?

*Q*uia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te dñe. *S*ustinuit anima mea in verbo eius: sperauit anima mea in dño.

A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in domino. *Q*uia apud dñm misericordia: & copiosa apud eum redemptio. *E*t ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

*R*equiem æternam. *E*t lux perpetua. *A* porta inferi eue dñe. *D*ñe exaudi.

*D*omiñs vobiscum.

Et cum. Oremus.

Oratio.

FAC quæsumus dñe hanc *ua tua* *cia*

cum seruo tuo defuncto misericordiam, ut factorum suorum

in poenis non recipiat vicem, qui tuam in votis tenuit volun-

tatem: ut sicut hic cum vera

fides iunxit fidelium tuis, ita

eam illic tua miseratio societ angelicis choris. Per Christum dñm nostrum. Amen. *Resp.*

Libera me domine, De

morte æterna, in die illa tremenda. *p.* Quando cœli mo-

uendi sunt & terra. *p.* Dum veneris iudicare seculum per ignem.

R. Dies illa, dies iræ, Calamitatis & miseriæ: dies magna & amara valde. *p.* Quando cœli.

R. Tremens factus sum ego & timore, Dum discussio venerit,

atque venturaira. *p.* Dum veneris. *R.* Requiem æternam.

Resp. Et lux perpetua luceat

Ordo ad sepeliendum mortuos .

K yrie eleison. **C** hriste eleison.

K yrie eleison. **P** ater n^r. **A** sper
gatur defunctus aqua benedi-
cta. **Et** n^{os}. **S** ed libera. **ps.**

L auda anima mea d^{nm}:
laudabo dominū in vita
mea: psallā Deo meo, quandiu
fuero. **N** o lite cōfidere in prin-
cipibus: neq; in filijs hominū,
in quibus non est salus. **E** xibit
spiritus eius, & reuertetur in
terrā suam: in illa die peribunt
omnes cogitationes eorum.

B eatus cuius Deus Iacob ad-
iutor eius, spes eius in d^{no} deo
ipsius, qui fecit coelū & terrā:
mare & ōnia quæ in eis sunt.

Q ui custodit veritatē in secu-
lum: facit iudiciū iniuriā pati-
entibus: dat escā esurientibus.

D ñs soluit cōpeditos, d^{ns} illu-
minat cæcos. **D** ñs erigit eli-
fos, d^{ns} diligit iustos. **D** ñs cu-
stodit aduenas, pupillū & vi-
duam suscipiet, & vias pecca-
torū disperdet. **R** egnabit d^{ns}
in sc^{la}: Deus tuus Sion in gene-

ratione & generationem .

R equiē æternam. **Et** lux. **A**
porta inferi. Erue d^{ne}. **D** ñe
exaudi. **Et** clamor. **D** ñs vo-
biscum . **Et** cum spiritu tuo.
O remus. **Pro episcopo. Orō.**

D eus qui inter apostolicos
sacerdotes famulū tuum
pontificali dignitate vigēre fe-
cisti: præsta quæsum⁹, vt corū
quoq; perpetuo aggregentur
cōsortio. **P** er Christū d^{nm} no-
strū. **A** mē. **Pro sacerdote. Or.**

O mni potens sempiterne
Deus, cui nūquam sine
spe veniæ supplicatur, propi-
tiare animæ famuli tui sacer-
dotis: vt qui de hac vita in tui
nominis confessione decessit,
sanctorū tuorū numero facias
aggregari. **P** er Christum do-
minum nostrum. **A** mē.

Pro laico viro. Oratio.

I nclina d^{ne} aurem tuam ad
preces nostras, quibus mise-
ricordiā tuā supplices de-
camur: vt animā famuli tui,
quam